„ICONARI, DE CE NU LUAȚI CERUL ÎN SUFLET ?“
Mircea Streinul

ICONAR

AN I (Serie nouă) • Nr.1 • APRILIE 1995 • RĂDĂUȚI - BUCOVINA

INSTITUTUL PRIVAT BUCOVINA-BASARABIA • DEPARTAMENTUL DE ISTORIE LITERARĂ

MIRCEA STREINUL — 50 de ani de la moarte

Text apocrif de autobiografie

Ape-albastre curg în casă:
prințul tânăr mai visează.
Albă, trece peste-amiază
plictiseala și se lasă
fără azi și fără ieri
peste turnuri cu tăceri.

Oștenii trec prin coridoare
și pașii lor de umbră nu răsună
pe piatra neagră, fără soare.

Pe ziduri, unde altădată
creșteau în aur florării de lună,
s'a strâns doar iedera uscată.

Țara asta n'are nici morminte:
morții sunt mereu'n vacanță
și își plimbă cu prestanță
inutilele-oseminte.

În parc mai cresc melancolii:
pe-aici trec ploile cu somn,
dar ochii tânărului domn
au'n ei doar stele cenușii.

Ogarii văd păduri în zare:
le vine abur cald de sânge'n nări
și nu se mișcă: toate's depărtări,
cum simte sigur fiecare.

Pela porți cu argintane steme,
cresc din umbră șerpii cu blesteme.
Serile când intră'n chemenate,
moartea vine, însă'n uși nu bate.

În suflet prințul are arme de azur înalt,
dar visul stăruie în el;
un simplu gest îi pare salt
și prințul se privește'n scut, scâncindu-se mișel.

Lumina multă, strânsă în oglinzi de-amiază,
ploi de aur mai filează;
gherghine mici de bucurie
niciodată'n țara asta n'o să fie.

***

Poetule, ce-ai scris aicea, zodiere,
poate totul nu-i decât părere:
visul, armele și însăși moartea, care
ne face semn să trecem dincolo de zare.

Mircea Streinul

INSTITUTUL INTERNAȚIONAL PRIVAT DE STUDII ȘI CERCETĂRI ȘTIINȚIFICE PRIVIND BUCOVINA ȘI BASARABIA
DEPARTAMENTUL DE ISTORIE LITERARĂ
RĂDĂUȚI – BUCOVINA, Str. Grănicerului nr.1 A

ICONAR

AN I (Serie nouă) • Nr. 1 • APRILIE 1995

*

DIRECTOR: **MIHAI PÎNZARU-BUCOVINA**

*

Sumar

xxx	Argument	1
Mihail Iordache:	Bucovina — subspațiu cultural românesc	2
Mircea Streinul:	Despre bazaconia generației de ultimă oră	3
Mircea Streinul:	Spre o educare națională a tineretului	3
Liviu Papuc:	Cui i-e frică de Mircea Streinul?	4
Mircea Streinul:	Trenul fantomă	6
Gheorghe Hrimiuc:	Gruparea poetică „ICONAR"	8
Poesis	(Mircea Popovici; Lucian Vasiliu; Mircea Streinul)	12
Nichita Danilov:	Zabell	13
Mihai Pînzaru:	George Călinescu și „generația Iconarilor" din Bucovina	16
Vasile Schipor:	Un prieten al lui Mircea Streinul: Rudolf Rybiczka	17
Liviu P. Morariu:	Arhiva „ICONAR"	18
Nicolae Cârlan:	Poesia ca o divinitate vulnerabilă (cronică literară)	19
xx	Critica litarară despre Mircea Streinul	20

*

Mulțumiri

Bibliotecii Academiei Române, secția *Manuscrise*, pentru materialul de arhivă
Bibliotecii Centrale a Universității Iași, pentru materialul documentar și iconografic
Institutului „BUCOVINA" din Augsburg (Germania), pentru materialul documentar privitor la Rudolf Rybiczka
Sindicatului „Bucovina" al Învățământului din zona Rădăuți, pentru difuzare.

*

Tel.noredactare computerizată: Maria Cazan — Societatea de Servicii informatice Suceava - S.A.

Coperta: Tatiana Căruntu

Corectura: Ioana Pînzaru

Grafica: **Rudolf Rybiczka**
(Ilustrații din volumele lui Mircea Streinul: *Tarot sau călătoria omului* — 1935, *Opera lirică 1929-1939* — 1939)

Editor: **Andrei Pînzaru (Universitatea București)**

Editura: **RO BASARABIA-BUCOVINA PRESS**
Rădăuți, str. Grănicerului, nr. 1A

Tiraj: 1.400 exemplare. Cost estimativ: 2.250.000 lei

ISSN: 1223-9526

„ICONARI, DE CE NU LUAȚI CERUL ÎN SUFLET ?“
Mircea Streinul

ICONAR

AN I (Serie nouă) • Nr.1 • APRILIE 1995 • RĂDĂUȚI-BUCOVINA

INSTITUTUL PRIVAT BUCOVINA-BASARABIA • DEPARTAMENTUL DE ISTORIE LITERARĂ

ARGUMENT

În „Dicționarul presei literare românești“ apărut în anii ' 80 sub semnătura profesorului I.Hangiu, revista bucovineană „ICONAR“ nu apare menționată. Ce i se poate imputa autorului? Nimic altceva decât că i-a fost frică de Mircea Streinul. Este greu de crezut că cenzura a fost mai puternică decât autocenzura.

Cine s-a ridicat în apărarea creației literare a „iconarilor“ bucovineni? Nimeni. Și totuși nu se poate spune că unii dintre „iconari“ nu și-au văzut tipărite operele în perioada comunistă. Cazurile lui Traian Chelariu și Iulian Vesper sunt elocvente. Totuși de ce ne-a fost frică de Mircea Streinul? Pentru că nu am putut depăși anumite limite, pentru că nu am avut valențele necesare de a înțelege creația literară a „iconarilor“ interbelici.

Aceasta este menirea acestei publicații, care va fi, în primul rând, o publicație de istorie literară, deschisă tuturor celor care abordează cercetarea științifică. În același timp vom încerca să depistăm adevăratele valori care pot continua creația artistică a „iconarului“ interbelic.

Credem în menirea de „icoană“ a oricărei creații veritabil artistice, în curățenia de „icoană“ a sufletelor „condamnate“ la creație — icoana a ceva sfânt și demn de închinăciune. De aici: ICONAR.

„ICONAR“-ul nu va fi o publicație regională, ci dimpotrivă. Așa încât, mai rar la început și cu speranța în mai multe colaborări viitoare, revista rămâne deschisă cântecelor și icoanelor celor ce trăiesc într-adevăr în frumos. Este acest prim număr o încercare care așteaptă un verdict.

Este, însă, în același timp, o încercare de imn închinat nu numai sufletului ICONARULUI interbelic, MIRCEA STREINUL, ci și sufletului întregii mișcări literare bucovinene a perioadei.

Avem, deocamdată, lângă noi, cu generozitate, câteva spirite în fața cărora ne plecăm și care au avut încrederea să ne dea girul unor semnături.

Lista rămâne deschisă, dar numai pentru cei care și-au păstrat întotdeauna verticalitatea conștiinței...

Noul ICONAR

Pentru seria nouă a revistei ICONAR

Cei care au dat noii reviste un nume atât de frumos nu pot să facă o revistă proastă.

Sunt bucuros că revista omagiază în primul ei număr un poet născut într-un oraș istoric, numit Cernăuți.

Birui-va nu țara cu cele mai multe tancuri, ci Țara cu Cel mai mult Dumnezeu în ea.

Gr. Vieru

Rădăuți, 25.III.'95

Grafică: RUDOLF RYBICZKA

POEZIA

Domnului IONEL BARBU,
omagiu pentru o frumoasă omenie,
M.S.

Ninsoarea coboară spre podul de aur,
care spre nouri plutește; în vasta câmpie
fanare veghiază albastra călătorie.

Orașul par' că-i o altă câmpie,
câmpie de piatră; luminile lui
s'au risipit în bătaia vântului.

M'am odihnit cu serile tale,
poezie; magii s'au tot dus la vale,
Iisus întârzie.
Pe miriști fanarele
somnul și-l sbat;
visul spre culme turmele
și le-a mânat;
magule, magule, unde să fie
steaua mică și târzie?

Mircea Streinul

(Din vol. „Opera lirică 1929-1939“, p.171)

INSTITUTUL PRIVAT BUCOVINA-BASARABIA • DEPARTAMENTUL DE ISTORIE LITERARĂ
ANALELE BUCOVINEI ȘI BASARABIEI, AN II, TOM 3 (1995)
„Em. Grigorovitza. Viața și opera" de Dumitru Teodorescu
Prefață de Prof. univ. dr. **Mihail IORDACHE**, Universitatea „Ștefan cel Mare" Suceava

Bucovina — subspațiu cultural românesc. Reevaluări necesare

Se împlinesc în curând trei sferturi de veac de când a fost publicată prima și ultima (deocamdată) „Istorie a literaturii române din Bucovina" (Cernăuți, 1926). Profesorul Constantin Loghin, autorul ei, rămâne, deci, până acum, singurul intelectual român care a căutat să dovedească personalitatea și contribuția Bucovinei în context cultural românesc.

La mai puțin de un deceniu de la revenirea acestei provincii, născute din trupul Moldovei, între fruntariile naționale, când euforia regăsirii nici nu se consumase complet, cărturarul din Suceava realiza o succintă sinteză despre cei două sute de ani de efort al românilor din acest spațiu (efectiv furat de imperiul austriac) de a-și releva, menține și afirma, prin literatură, ființa spirituală. Nu cunoaștem, din păcate, decât foarte puțin despre viața profesorului Constantin Loghin, dar este limpede că se dedicase instituirii unui postulat spiritual: Bucovina este unul dintre centrele de iradiere ale ethosului românesc. Antologiile de literatură bucovineană elaborate de el ulterior — poate urmând tradiția unui ilustru înaintaș, Aron Pumnul — sunt tot atâtea argumente. Este păcat că a fost aproape uitat; măcar acum localnicii ar putea să-l așeze pe locul meritat între personalitățile provinciei.

Și, mai ales, ar fi necesară relansarea inițiativei sale din 1926. Cu atât mai mult cu cât, și după acea dată, viața culturală a Bucovinei a cunoscut și cunoaște momente care pot fi calificate, fără exagerare, drept tragice. Când generația de scriitori bucovineni care făcuse obiectul primei antologii a lui Constantin Loghin nu apusese încă, iar următoarea (ori care îi va antologa pe poeți) abia își definea personalitatea lansând nume cu un potențial creator superior, tragedia din urmă cu aproape două veacuri se repeta încă mai arbitrar, mai sfidător, mai sângeros. Știm cu toții la ce mă refer; mi-e silă să mai repet. Apoi, cu o parte detrunchiată iar cu cealaltă anihilată de glaciațiunea comunistă, Bucovina traversează un sfert de veac de letargie culturală. Cernăuți este „dincolo", iar Suceava, care era obligată să-și asume rolul de capitală a provinciei, este, din perspectiva vocației sale culturale, la cota minimă. Ascensiunea va fi dificilă și greoaie. Abia când comunismul a încercat să se relanseze prin afirmarea ființei naționale, începe să se întâmple câte ceva în viața culturală a „ȚĂRII DE SUS". „Țara de Sus", deoarece cuvântul BUCOVINA a fost, o vreme, interzis, pentru a nu supăra autoritățile ruse și ucrainene. Afirmarea este însă căznită, parțială, riscantă, fiindcă, pe lângă „linia partidului", trebuiau respectate opiniile analfabete și distructive ale unor autorități politice locale precum Panaitiu Ștefan, secretarul „județian cu propaganda", un homuncul sfertodoct și anticultural — dipsoman, intrigant, paranoic —, care ura cultura și pe intelectuali cu o uimitoare energie, parcă de sursă hormonală, oricum fiziologică. Acest ins a terorizat cultura semi-Bucovinei de la Suceava exact în anii când zăbala comunistă nu era prea strânsă și când s-ar fi putut face mult — cel puțin în înființarea unor instituții de cultură profesioniste (revistă, teatru, orchestră simfonică etc.). El și alții au anihilat orice tentative de a înlocui la Suceava amatorismul cu profesionismul în artă și cultură. Mulți intelectuali și artiști de valoare au fost nevoiți, în acei ani, să migreze spre alte orașe românești unde își puteau folosi și pune în valoare energiile creatoare. Locul acesta părea blestemat, precum „zidul părăsit / și neisprăvit" din legenda Meșterului Manole. În pofida poziției culturale oficiale, a boicotării continue exercitată de amintitul cioclu, de alte semizeități locale, s-au făcut progrese evidente, printre altele și în domeniul, atât de spinos, al istoriei literare a provinciei. Cercetători precum regretatul Petru Froicu, Eugen Dimitriu, Nicolae Cârlan, Nicolai Moscaliuc ș.a., au lucrat tenace, uneori împlinind munci ingrate de salahorie a istoriei literare, pentru a relansa și acredita ideea de existență a culturii și literaturii în Bucovina: bibliografii, publicări de documente, biografii etc. Au apărut și studii cu conținut exegetic, dar relativ puține, pe suprafețe mici și, mai ales, în afara unei strategii de cuprindere a întregii mișcări literare bucovinene. Un dicționar al scriitorilor bucovineni — „Dicționar de literatură. Bucovina", 1993, semnat de Emil Satco și Ioan Pînzar — valoroasa inițiativă a Bibliotecii Bucovinei „I.G.Sbiera" Suceava, dincolo de marele merit de a fi catagrafiat alfabetic aproape pe toți literații originari din această provincie sau care s-au stabilit și au lucrat aici, dedicându-le câte o scurtă prezentare bio-bibliografică, nu-și propune să promoveze și nici să ofere mișcarea în timp a literaturii din Bucovina.

* * *

Printre cei puțini care au dorit să facă dreptate culturii și literaturii din Bucovina, fără excese laudative, fără bombastice pledoarii *pro domo* și *parti-pris* provincial, se așează și Dumitru Teodorescu, autorul acestei cercetări monografice despre Em. Grigorovitza.

Dacă mi-ar fi îngăduită o confesiune, aș spune că, atunci când domnia-sa încheia studiile universitare — s-au adunat ceva ani — îl vedeam hărăzit învățământului superior și cercetării științifice. N-a fost să fie așa și neputința mea de atunci este răzbunată acum, când scriu aceste rânduri.

Cartea de față ar putea relansa acțiunea profesorului Loghin de acum trei sferturi de secol, ar putea deschide *seria nouă și completă* a studiilor monografice despre scriitorii Bucovinei — moment premergător unei noi sinteze. (Scriu această frază și am sentimentul că am comis o utopie). Nu cred că o asemenea inițiativă e posibilă fără o concertare prealabilă a energiilor intelectuale din Bucovina și fără o susținere materială din partea autorității locale administrative și, mai ales, culturale. Există riscul ca inițiativa să fie etichetată drept manifestare de provincialism și naționalism cultural. Nu cred că ea comportă asemenea primejdie.

Cu nu mult timp în urmă am fost oaspetele Universității Centrale a comitatului Lancashire din orașul Preston — în inima Angliei. Printre altele, m-a impresionat adânc seriozitatea și intensitatea cu care sunt cultivate valorile naționale — culturale în primul rând —, deși în țara lor insulară nu a mai intrat o armată străină de câteva sute de ani și nimeni nu le pune sub semnul întrebării unitatea și permanența pe acel pământ. Domnii cu care am comunicat nu aveau, pe bună dreptate, complexul provincialismului și, cu atât mai puțin, al naționalismului; pur și simplu, se afirmau onest în raport cu ei înșiși.

Revenind la chestiunea noastră, cred că, din perspectiva științifică, este realizabilă. S-a constituit un Centru de Studii „Bucovina" (cel românesc, cu sediul la Rădăuți), care lâncezește din motive binecuvântate de Dumnezeu știe cine, există preocupări serioase, în curs de realizare, la câțiva filologi tineri, iar Universitatea „Ștefan cel Mare" poate, în temeiul unei susțineri materiale a temei, să-și asume, împreună cu Centrul de la Rădăuți, care aparține Academiei Române, coordonarea temei.

Cartea lui Dumitru Teodorescu despre Em. Grigorovitza este —poate fi — un început bun pentru ascensiunea muncii.

Mai întâi, pentru că obiectul ei — prozatorul și germanistul Em. Grigorovitza — are un destin exemplar pentru scriitorul din Bucovina. Traiectoria lui literară și științifică are valoare de model, de *pattern* pentru intelectualul din acest spațiu românesc și, aparținând acestei generații intrată în lume pe la mijlocul veacului trecut în Bucovina răpită, modelată intelectual sub semnul culturii germane, optează, asumându-și toate repercusiunile, pentru integrarea în cultura românească din România. Autorul acestei cărți reface cu inteligență și măsură biografia omenească și literară, deloc lineară, a scriitorului în discuție; fără a dramatiza unele episoade, fără a deveni sentimental sau măcar patetic — boală veche și cronicizată (dar explicabilă) a multor bucovineni autentici. De altfel, principala calitate a studiului este luciditatea evaluării critice. Dumitru Teodorescu nu cade în ispita exceselor laudative. Dimensiunile pe care el le conferă scriitorului și locul pe care i-l acordă în contextul literaturii și culturii române sunt cele adevărate, după părerea noastră. Documentarea riguroasă, lectura atentă a textelor beletristice, folosind o grilă obiectivă și eficientă, conduc la judecăți de valoare echilibrate și corecte: reprezentant al culturalității Bucovinei detrunchiate, cel mai realizat prozator al ei de până la Unire, zugrav al mentalității și sensibilității acestei provincii. Asemenea concluzii nu pot ieși decât din comentarii sobre, atente mereu la menținerea distanței critice, cu tact și clar rezervate când este cazul. Profesiunea de ziarist a autorului pentru care, în treacăt fie spus, are vocație, îl ajută: textul este viu și alert, de o sprinteneală aproape reportericească în paginile biografice. Documentare excelentă, dusă până la pedanterie, nu este etalată cu lipsa de tact a neofitului, ci plasată undeva în temelia cărții, deci invizibilă. De aici, accesibilitatea (nu facilitatea) monografiei.

Și încă ceva, deloc neglijabil. Dactilograma pe care am citit-o este datată 1983. Nu este în ea nici o corectură după 1990. Faptul vorbește despre corectitudinea intelectuală și critică a autorului. Ceea ce, din punctul lui de vedere, mi se pare mai important chiar decât cartea în sine. Carte care, repet, este, prin ea însăși, valoroasă și ar putea deveni importantă dacă ar inaugura o serie.

Grafică: RUDOLF RYBICZKA

Poate mai mult decât orice altceva, Mircea Streinul a fost un comentator al fenomenului literar (și cultural în ansamblu), sub diversele lui fațete. Interesat, chiar pasionat, de scrierile confraților, le-a dedicat gânduri generoase sau belicoase, aplicate la operă, dar și generalizatoare. Tonul viu, tranșant al marii majorități a acestora le dă savoare și face să rămână în memorie poziția criticului. Un excelent articol teoretic, legat de realități ale epocii, este valabil (ca de altfel multe altele) și astăzi prin ideile sănătoase, pline de bun simț, dar și ferme. Iar acestea spuse toate la doar 23 de ani, în iunie 1933, în „Pana literară", una din efemerele reviste apărute în Rădăuții Bucovinei din acea vreme merită articolul luat în seamă și astăzi, așa încât iată-l:

Despre bazaconia generației de ultima oră

Bazaconia generațiilor a reînceput. Prima parte s'a desfășurat cu destul tact. Sunt două generații tinere: una, despre care a vorbit d. M. Polihroniade (deși Mircea Eliade și alții ar trebui scoși din cauză, întrucât generația lor s'a conturat prin 1928-1929), și alta, a celor și mai tineri.

Numai bine se cumințiseră tinerii din preajma acelui, amplu comentat „manifest al crinului alb", că lupta de penițe a pornit din nou, deși regentul zodiacal al acestui an nu e Marte.

Dacă „tinerii" de pe atunci, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Mircea Eliade și aproape toți ceilalți aduceau o reală înțelegere, bineînțeles cu variații temperamentale, a semnelor vremii și o pregătire serioasă, cei de ultima oră sau se fac exponenții ideologiilor de import fără să le asimileze, sau se cramponează de portparola „tinerețǎ", ca și cum acest simplu... accident în viața omului ar constitui prin sine însuși un merit.

Lupta generațiilor se rezumă, de fapt, numai la ofensivă, căci „bătrânii" refuză să se sinchisească, fie și câtuși de puțin, de cartușe oarbe ale junilor exponenți de generații.

O mentalitate caraghioasă îi determină pe tinerii noștri să loviască fără nici un discernământ: „dă-i la cap ăluia, că-i cu păr alb!" — indiferent dacă „ăla" e sau nu un creator de valoare.

Dacă-i întrebi de ce înjură, îți răspund cu aplomb: „Păi noi suntem generația, dom'le!".

Conspirația mucoșilor știe să meargă departe, departe ca și prostia lor. Cultura tinerilor domni polemiști nu depășește cronica literară a cutărei reviste sau gazete. Unii mai ciupesc dela „franțuji", alții dela „nemți" sau „engleji" (dar, oare, dece nu învață dela aceștia să prețuiască tradiția, pe care — nu cum crede Eugen Ionescu iconoclast! — o avem bogată în eroicele exemple de după 1800). Această categorie importă cel mai puțin, deși obrasnicia lor devine agasantă și te revoltă subestimarea, la care sunt supuși de către domnii moderniști antecedați de comodul „ultra", creatorii destinelor noastre culturale: Eliade Rădulescu, Vasile Alecsandri, Mihail Eminescu și întreaga lor pleadă.

Mai e o categorie: aceea a cărei lectură se oprește, la autorii învățați în școală. Sunt „teribilii" „tradiționaliști" — versificatori sau prozaiști (nu prozatori!) ai nopților cu lună și ai gargariselilor amoroase.

Foarte reprobabili mai sunt tinerii cu oarecare cultură (sau chiar cu multă), dar cari se adăpostesc sub o singură flamură, înjurând pe cei din taberele vecine.

Cititorul, adevăratul cititor, își bate joc de pretențiile „generației", dânsul înțelegând să aprecieze valoarea, nu firma de tinichea a atâtor cenacluri.

Domnii tineri ar face mai bine să-și vadă întâiu de lectură, să mai învețe, și, apoi, pot să vorbiască din nou. Atunci, când vor veni în numele unei discipline culturale, când vor înțelege că ea va trebui să fie o sinteză de românism, vor fi ascultați.

Evident, ultimele promoții literare au și elemente valoroase. Lucrează serios și resping diletantismul unor bătrâni nu fiindcă sunt bătrâni, ci fiindcă sunt diletanți.

Dintre cei mai tineri, câțiva reprezintă într'adevăr un certificat de seriozitate și conștiinciozitate literară: Horia Fulger și ceilalți conducători ai „Răboj"-ului, Dan Petrașincu, Al. Raicu și încă vre-o zece.

Restul? — Excluzându-i pe cei grupați la revistele din provincie, despre cari voiu scrie altădată, marea majoritate a tinerei generații sunt Roboți semodocți (asupra d-lui Al. Robot, acest cabotin plat și obraznic, am insistat în coloanele ziarului „Glasul Bucovinei" din Cernăuți).

Generația de ultima oră, care, inconștient de sigur, se afișează ca atare, nu poate fi comparată cu Don Quijote, cum credea cineva, ci, cel mult!, cu prostănacul scutier al cavalerului Triste-Figuri.

M. Str.

(Din PANA LITERARĂ, Rădăuți, nr.1, 1933)

La nu prea mare distanță în timp, dar într-o imprecație mult mai virulentă, iată cam ce spunea Mircea Streinul despre o parte a criticii locale (dar generalizarea este oricând la îndemână):

„În cercurile literare bucovinene, poemele d'lui Victor Măgură, care fusese prezentat de dl. Gh. Coca, au fost o surpriză plăcută, scrisul d-sale, eliberat de promiscuități stilistice, indică un poet de reală inspirație. Evident, pantahuzele scriitoricești s-au zborșit: un nou concurent... „Poeții" cu nu știu câte clase primare și ceva poleială furată de prin cărți de popularizare, „critici" semidocți cari întrebuințează în cronicile lor „literare" preciozități de „Femmes savantes", bâlbâiții versului și ai prozei, plagiatori ordinari și pretențioși, tolerații revistelor bucovinene, fanfaronii cari au învățat să lingă ca să nu li se dea cu piciorul, siniștrii posedați ai scrisului tâmp, — toți aceștia nu pot să se bucure că a apărut altul înaintea lor și, mai ales, că acel altul are talent. Ilarie Chendi a prins magistral într-un articol trăsăturile invidiosului literar, căruia îi crapă rânza când nu poate să lovească în ceilalți. Literatura bucovineană n-a fost scutită nici ea de acești apași ai scrisului. Așa se explică „atacurile" murdare, „obiective", ale cioclilor literari din Bucovina împotriva a tot ce e realizare onestă. Perfizii briganzi literari măsoară cu centimetrul ce ai scris despre ei, trepidează că nu pot pătrunde și la alte reviste, cad în comă când văd că alții sunt apreciați. Pe jaguarii literaturii bucovinene cari au uitat cum scriau la începutul „carierii" lor, îi interesează ce ai vorbit la cafenea despre unul sau altul, uitând că nu asta trebuie să fie moneda curentă în lot. Țațele inculte își ascut limba și sunt atât de inconștiente, încât nici nu-și dau silința să învețe ortografia, strâng „documente" (ptiu!), pretextează veleități de mari bonți critici „obiectivi", foarte facil obiectivi. Bestiilor acestora, toate revistele bucovinene le-au răspuns cu tăcerea. Și asta-i scoate din sărite.

(Victor Măgură: Evadarea înlăuntrul meu, în „Glasul Bucovinei", XVI, 1933, nr. 4122, 13 aug., pp.2-3)

Grafică: RUDOLF RYBICZKA

Spre o educare națională a tineretului

În vremile de acut materialism de astăzi, luminișurile devin din ce în ce mai rare. Într'adevăr, se pare că grija banului a pus deplină stăpânire pe mintea mulțimii. Pofta pentru îmbuibare a devenit aproape universală.

În zilele acestea, în cari am ajuns la o răspântie între ieri și mâine, mințile noastre trebuie să se îndrepte spre tineretul din școli, care va forma odată statul viitoarei generații.

Internaționalismul se propagă din ce în ce mai mult, din nenorocire nu în umanitarism, iubire și prietenie, ci în debandadă colectivă.

Deaceia trebuie să fie îndreptat tineretul spre o cât se poate de aleasă menire. Trebuie să fie educat în iubire de neam și patriotismul nu trebuie să se rezume la anemice parade, ci să fie cât mai vârtos altoit în sufletul atât de maleabil al tineretului.

Mai ales elevii de liceu, în mâna cărora stă nădejdea zilelor noastre de mâne, trebuie să fie educați în cel mai perfect spirit de naționalism, care să fie un zid împotriva desbinărilor lăuntrice și a tendințelor de ponegrire din afară.

Căci, mai presus de toate, nouă ne trebuie o linie de conduită precis trasată și o cât se poate de sănătoasă direcție sufletească. Aceste două puncte nu se pot căpăta decât prin o cât mai atentă supraveghere a sufletului tineretului.

Deaceia toată atenția spre cei tineri!

Mircea Streinul

(Din TRIBUNA, Cernăuți, an 1, nr.88, 18 febr. 1930, p.1)

Grafică: RUDOLF RYBICZKA

Liviu PAPUC, doctorand, Universitatea IAȘI

Cui i-e frică

Desen: R. RYBICZKA

Mircea Streinul este unul din cei care-au împărtășit din plin soarta ingrată a „recunoștinței“ comuniste. În anii de după al doilea război mondial, mai în pripă sau mai domol, funia s-a strâns de parul generației de frunte a literelor române, așa încât doar cei (puțini) cu orientări de stânga și cei (mai mulți) care-au făcut concesii regimului proaspăt instaurat au putut să-și ducă zilele mai departe și, eventual, să mai publice și să primească girul și recunoașterea oficială. Nume au fost cu insistență vehiculate după 1989, dar n-are rost să fie puse aici în discuție. Mai semnificativ este că o altă parte, cea mai importantă, a creatorilor români a fost menită „dispariției“ din istoria culturii autohtone prin neglijare sau blamare. Fizic, o parte din aceștia au dispărut, mai mult sau mai puțin firesc, în anii de după război (Ion Pillat, Mircea Streinul, Dragoș Protopopescu etc.). Alții au avut parte de „binefacerile“ închisorilor și lagărelor, de domicilii forțate și interdicții de a publica (Radu Gyr, Păstorel Teodoreanu, Leca Morariu, etc.). Cei mai „norocoși“ au fost cei ce-au luat calea străinătății, cu aleanul permanent în suflet, pentru că aceștia au putut, cel puțin, să se exprime.

„Destinderea“ de la jumătatea deceniului al șaptelea a făcut ca o parte din creatori să fie recuperați, să intre definitiv și-n conștiința generațiilor tinere (Lucian Blaga, Octavian Goga, C. Noica etc.). Alții, însă, au trebuit să aștepte în „ilegalitate“, să „circule“ clandestin, din gură-n gură, de la conștiință la conștiință, iar în această categorie intră o bună parte a scriitorilor bucovineni, Mircea Streinul și opera sa constituind un exemplu concludent.

Nu ne dorim să facem aici o prezentare exhaustivă a personalității literatului bucovinean, pentru că o veritabilă analiză pe text (fără de care cuvintele pot rămâne suspendate) poate avea loc doar în condițiile în care opera ar exista la îndemâna publicului. Inima ne tresaltă la vestea reeditării romanului **Ion Aluion** (Oradea, Ed. Cogito, 1995) și temeinicul critic Ion Simuț, care asigură „ediția, prefața și dosarul unei existențe“ merită recunoștința tuturor pentru tenacitatea cu care a reușit, după pertinentul articol din „Jurnalul literar“, I (seria nouă), nr. 28, 16 iul. 1990, p. 3, să impună restituirea lui Mircea Streinul cetății literelor române. **Lupul din Țara Huțulilor**, care așteaptă să reiasă la lumină, nu va face decât să ofere o nouă fațetă a prolificului scriitor interbelic.

Dintre cele câteva intervenții publicistice post-decembriste (unele penibile prin parti-prisuri de dreapta sau de stânga — Valeriu Neștian, care mai și plagiază copios, sau D. Covalciuc) o mențiune nu numai de suflet o merită indispensabilul nostru mentor Nae Antonescu, cel care, din aparenta sa izolare nordică, este de o prezență benefică atunci când este nevoie. De data aceasta prin intervenția promptă, la 18 ian. 1990, din revista „Solstițiu“ (Satu Mare), I, nr. 2, în favoarea reconsiderării lui Mircea Streinul (de altfel tot pe dumnealui îl bănuim și ca autor al „pomenirii“ scriitorului din „Buciumul“, (Satu Mare), I, nr. 16, 14 aug. 1946, p. 1 — sub semnătura Nae Tarabă).

Născut pe 2 ianuarie 1910 la Cuciurul Mare, nu departe de Cernăuți, în casa unui preot, Mircea Streinul și-a urmat o firească vocație de licean și student în capitala Bucovinei. După bacalaureatul la Liceul „Aron Pumnul“ (unde a scos și-o revistă), studiile de litere, filosofie și drept, precum și licența în teologie i-au deschis orizontul propice unei dezvoltări plenare în domeniul creației literare și nu numai. O școală și o cultură temeinică l-au făcut să fie apt oricând pentru întreținerea unui climat literar, muzical, plastic sau de altă natură, de care avea atâta nevoie Bucovina nu demult intrată în hotarele firești ale românismului. De aceea nu este de mirare că-l găsim prezent mai peste tot (aici având și avantajul unui spirit în permanentă mișcare și efervescență) atât la șezătorile artistico-literare ale Societății „Sportul Studențesc Român“, în 1932 (îi plăcea, în afară de „naționalul“ taroc, șahul și boxul), cât și în cadrul cercului studențesc „Arboroasa“ (căruia i-a fost președinte), sau al cercului „Junimii literare“. Nu este de mirare nici că inițiază, în 1931, împreună cu Gh. Antonovici, G. Drumur, Neculai Pavel și Ion Roșca, gruparea literară ICONAR, la care aderă imediat Iulian Vesper, Ghedeon Coca, Teofil Lianu, apoi toată floarea tinerimii creatoare bucovinene și alții din afara provinciei. Necesitățile impun și inaugurarea unei edituri cu același nume, condusă de Iulian Vesper și Mircea Streinul, care-și începe activitatea la 1 august 1933 și care reușește până la 21 februarie 1934 să tipărească 20 de plachete, pentru ca la sfârșitul anului numărul acestora să ajungă la 30. Tot ICONAR se numește și revista ce-a debutat în septembrie 1935 și a ființat, lunar, până-n ianuarie 1938, condusă de Liviu Rusu, Traian Brăilean și același nelipsit Mircea Streinul.

După debutul în „Junimea literară“ din 1929, veșnicul animator n-a mai avut astâmpăr și i-a impresionat pe toți printr-o viață extrem de plină de realizări. Anexăm în final o bibliografie a volumelor, fără a le comenta (au făcut-o, până acum, favorabil, critici de marcă interbelici, cum ar fi Perpessicius, Pompiliu Constantinescu, Miron Radu Paraschivescu, iar mai nou Ion Simuț, Nicolae Havriliuc, Nae Antonescu). Trebuie să mai remarcăm, însă, câteva aspecte de viață. Mircea Streinul a fost un om de presă remarcabil (redactor la „Glasul Bucovinei“, „Argonaut“,

de Mircea Streinul ?

„Iconar", „Fişier", „Buna Vestire", „Suceava"), un director de librărie plin de iniţiativă (la „Glasul Bucovinei"), vicepreşedinte al Societăţii Scriitorilor Bucovineni, pe care-a şi iniţiat-o (12 nov. 1938), referent de presă al Ţinutului Suceava (nov. 1939), apoi cooptat în Direcţia de Presă de la Bucureşti (1940). Recunoaşterea oficială a confraţilor se face prin cele trei premii naţionale, din 1934, 1939 şi 1943 (menţionate în Bibliografie).

Moartea pripită din 17 aprilie 1945, pe fondul unei boli mai vechi şi a unei vieţi scăpate de sub control, într-un început tulbure de epocă postbelică, face ca evenimentul să treacă aproape neobservat. Convingerile de natură ideologică i-au dat cu atât mai mult la fund amintirea. Ar fi aberant să se creadă că personalitatea complexă a lui Mircea Streinul ar putea fi epuizată într-un singur articol sau studiu. După cum acest lucru nu poate fi realizat nici măcar printr-un întreg număr de revistă. Ceea ce încercăm este, doar, de a trasa câteva linii de forţă ale creaţiei sale şi, mai ales, să deschidem câteva pagini care să-i fie puse permanent la dispoziţie, câteva pagini care-i invită pe depozitarii de informaţii preţioase să le scoată la lumină pentru întregirea chipului unuia dintre cei mai mari creatori bucovineni, dacă nu cumva a celui mai mare.

BIBLIOGRAFIE (volume)

Poezie

1. *Carte de iconar, Itinerar liric,* Iconar, Cernăuţi, /1933/, 32 p.
2. *Itinerar cu anexe în vis, Cartea pământului,* Iconar, Iulian Vesper, Cernăuţi, /1934/, 256 p. Premiul de poezie al Societăţii Scriitorilor Români pe anul 1934.
3. *Tarot sau călătoria omului,* cu 5 gravuri în linoleum de Rudolf Rybiczka, Iconar, Liviu Rusu, Cernăuţi, 1935, 108 p.
4. *Divertisment,* câteva poezii pentru prieteni, Iconar, Liviu Rusu, Cernăuţi, 1935, 32 p.
5. *Zece cuvinte ale fericitului Francisc din Assisi,* cu patru gravuri de Rudolf Rybiczka, Ţara Sipeniţului, Cernăuţi, 1936, 46 p.
6. *Comentarii lirice la poeme într' un vers de Ion Pillat,* cu 12 gravuri de Rudolf Rybiczka, George Drumur, Cernăuţi, 1936, 104 p.
7. *Corbul de aur,* poem, cu o gravură de Rudolf Rybiczka, Cernăuţi, 1938, 8 p.
8. *Opera lirică 1929-1939,* Cernăuţi, 1939, 200 p.

Proză

1. *Aventura domnişoarei Zenobia Magheru,* Vremea, /1938/, Bucureşti, Colecţia „Nuveliştii Vremii", 128 p.
2. *Ion Aluion,* Cernăuţi, Mitrop.Silvestru, 1938, 280 p. Premiul „I.Al.Brătescu-Voineşti". (Conţine şi *Cazul profesorului Ipatie Hrisant*).
3. *Viaţa în pădure,* Bucureşti, Fund. Carol II, 1939, 223 p.
4. *Guzli sau Tsu-Tsui,* Romanul unui băiat de stradă, Bucureşti, Vremea, /1940/, 112 p. (Conţine şi *Era şi primăvara de vină,* p. 92-112)
5. *Drama casei Timoteu,* Bucureşti, Cultura Românească, 1941, 367 p.
6. *Lupul din Ţara Huţulilor,* Bucureşti, /1941/, 94 p.
7. *Oameni de noapte,* Ed. II, Bucureşti, 1942, 127 p. (Conţine nr. 1 şi din lista de mai sus).
8. *Prăvălia diavolului,* 2 vol., Bucureşti, Cultura Românească, 1942, 909 p.
9. *Soarele răsare noaptea,* Bucureşti, Publicom, 1943, 254 p. Premiul „Regele Mihai I" al Societăţii Scriitorilor Români pe 1943.
10. *Băieţi de fată,* Bucureşti, 1944.

Traduceri

1. *Cele patru poeme în proză ale lui Georg Trakl,* Cu un semn de Rudd Rybiczka, Cernăuţi, Mitrop. Silvestru, 1939, 34 p.
2. *Războiul opiului* de Rudolf Brunngraber, Bucureşti, Gorjan, 1941, 251 p.
3. *Pinocchio* de Carlo Lorenzini, Bucureşti, Gorjan, 1941, 77 p. Ed. II, 1942 (Prelucrare de St. Georgescu şi M.S.).
4. *Casa din vale* de Richard Llewellyn, 2 vol, Bucureşti, Cultura Românească, 1942, 737 p. Ed. II, 1944 (împreună cu Vasile Horai).
5. *Metal* de K.A.Schenzinger, Bucureşti, 1943, 615 p.
6. *Trei poveşti* spuse de M.S. şi ilustrate de F.Micoş, Bucureşti, Gorjan, /1942/, 31 p. (după fraţii Grimm).
7. *Se lasă noaptea* de Rudyard Kipling, Bucureşti, A.B.C., 1943, 305 p. (împreună cu Al.Olaru şi Vlad Muşatescu).
8. *Doamna cu garoafe* de A.J.Cronin, Bucureşti, A.B.C., 1943, 284 p. (cu Vlad Muşatescu).
9. *Eu, Claudius, zeu...* de Robert Graves, Bucureşti, 232 p. (cu Dragoş Luţa).
10. *Deseară se improvizează* de L.Pirandello.
11. *Ping-Pong* de Hans Jarey, comedie în trei acte.
12. *Motanul doamnei Katrin* de August Hinrichs, comedie în 3 acte.
13. *Orfeu,* după textele operei lui Glück în italiană, franceză, germană (împreună cu George Drumur).

Diverse

1. *Istoria literaturii române. Îndrumător pentru tineret,* Bucureşti, 1941, 190 p. (cu Dan C.Pantazescu).
2. *Poeţii tineri bucovineni.* Antologie, Bucureşti, 1938, 182 p.
3. *Meşterul Manole,* libret la o operă de Paul Constantinescu

Prefeţe

1. Vera Mora, *Povestea unei seri,* Cernăuţi, 1934, 28 p., 9 pl.
2. Neculai Tăutu, *Tăceri pentru apă vie,* gravuri de Rudd Rybiczka, Cernăuţi, 1940, 35 p.
3. Mihnea Discipol, *Preludiu,* Cernăuţi, 1940, 60 p.

Grafică: RUDOLF RYBICZKA

Numeroase nuvele au rămas împrăştiate în presa vremii, ca şi fragmente din câteva romane, unele anunţate ca fiind, la un moment dat, terminate: **Sanatoriul viselor; Numai o noapte** (terminat în 1934); **Cuciurul Mare; Eu, Vodă Lupşa, clasa IV-a B; Viaţa lui Iisus; Era lumina lunei; Legionari urcau cântând spre cer; Eroul soarelui; 4 Aprilie; Clubul bufniţelor** (anunţat ca apărut în **Soarele răsare noaptea**, 1943). Alte proiecte: **Catilina**, biografie romanţată; **Miracolul**, comedie; **Jocul cu fiara**, piesă într-un act (apărută în „Universul literar", 9 nov. 1940); **Românească**, poem; **Oraţia pământului către cometă**, poem; **Poezia lui Georg Trakl**, traducere integrală.

În „Glasul Bucovinei" din 13 nov. 1934 apare un anunţ cum că **Itinerar cu anexe în vis** va avea şi-o ediţie în limba germană, apărută concomitent, iar dintr-o scrisoare publicată în acest număr din „Iconar" aflăm că şi **Lupul din Ţara Huţulilor** se poate să se fi bucurat de o variantă franceză.

Proza scurtă, notele, recenziile, articolele comemorative, de istorie literară şi culturală în general, cronicile muzicale, notele germane, amplele reportaje din Bucovina şi nu numai, articolele de atitudine civică şi politică însumează o operă care cu greu va putea fi recuperată. Cele peste 40 de publicaţii despre care se vorbeşte că i-ar fi adăpostit creaţia (cifră care ni se pare sub limita adevărului) pot aduce, în cazul depistării colecţiilor complete ale unor efemeride, noi date, interesante, despre profilul scriitorului de largă respiraţie care a fost Mircea Streinul.

Mircea Streinul *este singurul dintre poeţii tinerei generaţii care a avut curajul să dezarmeze moartea cântându-i stihuri.*

Gh. Antonovici „Simple note" *în Glasul Bucovinei, XVII, nr. 4367, 9 august 1934, p. 3*

Trenul

D-nei Maria Tudor Constantinescu

– Poftiţi în vagoanece...

Mihail tresări ca şi cum l-ar fi lovit cineva. Va să zică e adevărat. Puia pleacă. E plictisită şi par'că ochii i s-au umbrit într'un fel de răutate. Doamne! Oare ea nu-şi dă seama că despărţirea asta-i ca un fel de moarte? Nu se vor mai vedea luni dearândul. Sau, poate, fata se bucură de lucrul acesta...? căci nu i-a spus nici un cuvânt de iubire, de încurajare. Mihail sperase că Puia se va arăta măcar la despărţire aşa cum o dorea dânsul.

„Zadarnic. Nu mă iubeşte. E imposibil să mă iubească. Am patruzeci de ani şi părul mi-i ca o ninsoare la tâmple. Dar, atunci, dece nu-mi spune cinstit, în faţă, că nu mă iubeşte?" — şi ochii lui Mihail se împăienjenesc. — „Doamne, dece n'am curajul să mă rup de fata asta, pe care o fatalitate stupidă mi-a scos-o în cale?" — şi priveşte lung ochii verzui, puţin piezişi, cari lunecă indiferenţi peste mulţimea depe peron.

În cele din urmă, inginerul îndrăzneşte să-i reproşeze:

– Te desparţi de mine cu uşurinţa cu care te desparţi de-un câine.

– Tocmai voiam să-ţi spun că te iubesc şi să te rog să fii cuminte, — răspunde cu voce de toate zilele Puia.

– Din nenorocire, nu-mi spui niciodată nimic din proprie iniţiativă. Întotdeauna pe urmă. Nici o atenţie, nici un cuvânt bun dacă nu ţi-l impun eu, — tremură glasul lui Mihail.

– Nu-mi face scene. Ştii că nu-mi place. Sunt eu de vină că nu pot rămâne cu tine?

E o zăpuşeală cumplită. Aerul încins s'a subţiat deasupra şinelor. Fochistul depe locomotivă e leoarcă de năduşeală. Vânzătorii ambulanţi abia de-şi târâie cărucioarele. Dealtfel, nimeni nu cumpără nimic. Nici măcar limonadă: e caldă şi proastă ca un ceaiu răsuflat.

Grafică: RUDOLF RYBICZKA

Mihail se gândeşte că şi-a distrus viaţa din cauza Puiei. Nu regretă, dar îl doare că şi-a călcat toate ambiţiile în picioare pentru fata asta minunat de frumoasă însă, atât de inconştientă. Cel puţin dacă i-ar spune că nu-l iubeşte! S'ar sinucide. Sau ar înnebuni. Ar fi însă, fericit că ştie.

– Puia, pentru numele lui Dumnezeu? Ţi-i aşa de greu să-mi spui adevărul?

– Te iubesc.

– O spui pentrucă ţi-i milă de mine? Iartă-mă. Te şantajez, cu durerea mea. Sau poate că ţi-i frică de scandalul unei sinucideri? Ţi-i, întradevăr, frică? Trenul porneşte imediat. Spune ceva, Puia. Spune ceva din îndemnul tău. Da, da, văd că te plictisesc. La revedere.

– La revedere.

– Mă iubeşti?

– Da, te iubesc.

– Ascultă, Puia, aş prefera să fii sinceră. Îţi promit că nu mă voiu sinucide decât aşa, ca să nu-ţi târăsc numele în scandal.

– Te iubesc.

– Părinţii tăi te vor sili să te măriţi. Nu 'nţeleg dece nu mă vor pe mine. Salariul meu e destul de prezentabil. Numele meu contează.

Puia urcă treptele vagonului, îi mai făcu un semn din mână în timp ce trenul se punea în mişcare, dispăru în compartiment fără să se mai arate.

Mihail simţi că se prăbuşeşte.

„Cum voiu putea trăi fără s'o văd? Mă va uita până'ntr'o săptămână. O să petreacă, o să danseze, o să se lase mângâiată de toţi tinerii din garnizoană..."

Vagon după vagon luneca prin faţa lui Mihai, care avea impresia că vede un tren fantomă în drum spre infern. Trenul îşi accelera viteza: locomotiva duduia acum peste ace. Şi văzduhul tremura deasupra şinelor.

„Cum am să trăiesc singur în oraşul acesta?" — gemu inginerul.

Fără să se mai gândească, se-agăţă de bara ultimului vagon spre consternarea oamenilor depe peron. Picioarele se târâră pe prundişul terasamentului pe-o distanţă de câţiva metri, dar, în cele din urmă, printr'un efort disperat, Mihail reuşi să şi le salte pe scară. Deschise uşa şi intră pe culoar: traversă repede vagon după vagon, oprindu-se în acela în care luase loc Puia. Se- apropie încet de compartimentul ei şi privi pe furiş. Puia se uita prin geam. În compartiment nu mai era decât o doamnă în vârstă, care răsfoia o revistă ilustrată.

Mihail îşi pipăi piciorul. Îl durea de două zile osul deasupra genunchiului stâng. Acuma, îl durea şi mai mult — şi inginerul trebui să strângă din dinţi ca să nu geamă. Când durerea se potoli întrucâtva, Mihail o privi din nou pe Puia. Fata îi simţi privirea şi-şi întoarse capul: văzându-şi prietenul, faţa i se crispă. Mihail citi totul în ochii ei: plictiseala, enervarea, desgustul. În momentul acela, hotărârea lui era

fantomă

nuvelă inedită de MIRCEA STREINUL

luată. Nimic nu-l va opri de la sinucidere. Cândva, într'o mare criză, se gândise c'ar fi fost frumos să moară într'o noapte cu stele în grădina Puiei, să se stingă aproape de dânsa. Acuma, își da seama că, astfel, i-ar fi otrăvit viața.

„E mai bine să mor departe de ea. Astfel, poate că-și va aminti cu plăcere de mine".

Puia deschise ușa compartimentului și ieși pe culoar. Se uită dacă nu e nimeni în apropiere; convingându-se că n'are cine să-i audă, spuse:

– Ce mai vrei?

Mihail roși sub brutalitatea acestor cuvinte.

– Doamne! Puia, ai o inimă de piatră. Să nu dea Dumnezeu să te svârcolești și tu cândva ca și mine. Puia, înțelege, nu mă interesează trupul tău. Te-aș iubi și dacă ai fi infirmă. Dacă ai fi ultima depe stradă și tot te-aș iubi. Asta e boala mea cea cumplită.

Ai intrat în sufletul meu și nu te mai pot smulge din el. Da, da, știu că ți-am spus de sute de ori aceleași cuvinte, că ele te enervează, că-ți fac impresia unei torturi chineze, dar ce pot eu?

Ochii Puiei aveau atâta indiferență în ei, încât Mihail își încleștă pumnii, simțindu-se tentat să se-arunce prin geam. Într'adevăr, viteza rapidului par'că era un cântec de sirenă. Totuși, Mihail nu făcu gestul de eliberare: își amintise brusc de cele câteva mângâieri spontane ale Puiei, de strângerea de mână din grădina Copoului, primul semn de simpatie din partea ei, și-și amână hotărârea.

– Puia, dece nu m'ai rugat să te întovărășesc până la Fălticeni?

– Știi că nu vreau să fim văzuți împreună.

– Întrucât sunt mai compromițător decât Ghiță Onufri sau Ernest? Bine, nu mai insist. Dar să știi că pentru un asemenea lucru ți- aș fi căzut în genunchi ca să-ți mulțumesc.

– Aibi răbdare, Mihaile. Peste trei ani voiu fi majoră și voiu putea face ce voiu vrea. Atunci, voiu putea trăi cu tine.

– Peste trei ani! Trei ani de chinuri. Trei ani de halucinație.

– Lasă-mă'n pace odată! — și Puia intră iarăși în compartiment.

Mihail nu o urmă. Se-așeză pe-un staponțin, scoase o foaie de hârtie și scrise:

„Te iubesc. Nimic altceva nu contează. Viața mea e inutilă fără prezența ta. Viteza trenului e fascinantă. Înțelegi, Puia, nu? Dacă mi-ai fi spus măcar un singur cuvânt bun din proprie inițiativă, aș fi fost fericit. Te sărut, Puia. Amintește-ți de mine. Dragostea iartă totul. Nu mai știu cum să-ți scriu, ce să- ți scriu. Mă voiu sinucide abia la o distanță de două săptămâni după plecarea ta din București. Mâine voiu mai da prin Capitală, ca să-mi pun la punct diverse chestiuni. Luni, la miezul nopții, voiu pleca din București și voiu cutreera țara. Voiu trece și prin orașul tău. Voiu sosi noaptea și mă voiu plimba prin fața casei tale. Voiu ști că ne desparte numai un perete, dar nu voiu bate la ușa ta. Și, dimineața, voiu pleca pe furiș, ca un câne, din orașul tău. Puia, draga mea Puia, nimic nu mă mai poate salva. Doar dacă m'ai chiema tu, deastădată, la tine. Peste două săptămâni, voiu trece pela București. Dacă găsesc o scrisoare prin care să mă chiemi, poate s'ar schimba lucrurile. Dar numai în cazul acesta. Te sărut și jur că nu te voiu mai plictisi niciodată". Terminând, Mihail o rugă din ochi pe Puia să revină în culoar.

– Te rog să citești asta după ce voiu coborî.

– Până unde pleci?

Mânile lui Mihail se'ncleștară din nou.

– Nu te teme, nu te conduc decât până la Ploești.

Tăcură tot restul drumului până la gară.

Mihail mai spera.

„Poatecă, acuma, mă va prinde de braț și-mi va spune să plec cu ea mai departe. Asta ar fi mântuirea mea".

Dar gestul nu veni.

Trenul își încetini mersul și Mihail sări pe peron. Deastădată, Puia se arătă în geam. Inginerul o privi cu o intensitate, care i-o fixă pentru veșnicie în memorie.

Trenul porni și Mihail o privea. Puia îl privi și ea câtva timp, dar, apoi, privi spre rafineria de petrol. Bărbatul nu se mai putu stăpâni. Gestul acesta de indiferență fu hotărâtor.

Cu soarele în față, Mihail se-aruncă sub roțile locomotivei care manevra pe linia a treia — în timp ce Puia rupea fluturii albi din scrisoarea lui.

Mihail n'avusese de unde să știe că Puia îi și citise rândurile și că se hotărîse să-l chieme chiar a doua zi, printr'un curier special, la Fălticeni.

Notă: Se păstrează originalul vremii.
(Universul literar, XLIX, nr.33, 10 aug. 1940, p.3)

Grafică: RUDOLF RYBICZKA

Gruparea poetică „Iconar“

Reintegrată, după primul război mondial, statului național unitar român, Bucovina intră tumultos în arena culturală și literară a țării, hotărâtă parcă să șteargă, printr-o repede sincronizare cu pulsul vieții intelectuale a metropolei, nu numai distanța temporară care o separa de acesta, dar și amintirea condiției de inferioritate îndelung suportată. Statutul oficial, recent dobândit de limba și cultura română, modifică și raporturile acestora cu idiomurile și cultura minorităților până atunci privilegiate. De la rezistență se trece, în principiu, la dialog, de neconceput în afara schimbului de valori autentice. Resurecția spirituală a Bucovinei e legată subteran și de prezența emulativă a prestigioasei culturi germane, în primul rând. Fapt e că necesitatea presantă de a umple de conținut pozitiv o abstracție politico-administrativă, prin promovarea valorilor autohtone, în pas cu spiritul vremii, a fost resimțită ca un adevărat comandament moral de către intelectualitatea românească.

O radicală schimbare de orientare implica primenirea literaturii, obligată, în noile împrejurări, să abandoneze ori să refuleze funcția militantă, de conservare a identității etnice, și să se reconstruiască sub semnul autonomiei estetice. Misiune copleșitoare, pe care și-au asumat-o tinerii scriitori formați integral în școala românească.

Cele dintâi semne de înnoire apar, semnificativ, în mediul școlăresc și cel universitar, unde societățile culturale și cercurile de lectură întrețin climatul favorabil revelării talentelor. Tot aici se urzesc proiecte de publicații, din care unele au și prins ființă. Cea mai însemnată, declanșând o reacție în lanț, rămâne revista :Muguri“ (1924-1926), scrisă și editată, inițial la șapirograf, de un grup de elevi de la liceul „Eudoxiu Hurmuzachi“ din **Rădăuți**, sub îndrumarea profesorilor și cărturarilor Ilie Vișan și Emanoil Isopescu. În fruntea ei, un adolescent precoce și foarte promițător, mișcându-se cu har în poezie, proză, teatru și notația critică. Mort înecat la 19 ani, **Mihai Horodnic** avea să rămână în memoria tuturor, precum Nicolae Labiș mai târziu, simbolul geniului fulgerat de destin, vestitorul generației poetice arborosene. Editat postum, prin grija lui **V. I. Posteucă**, la zece ani de la dispariție (1936), comemorat periodic, invocat ca un reper tutelar, Mihai Horodnic va constitui nucleul în jurul căruia se cristalizează treptat o variantă locală a mitului poetului tânăr, chemat să întemeieze o nouă tradiție.

Alături de miraculosul „luceafăr“ (**Iulian Vesper**), „primul poet modern al Bucovinei“ (**Mircea Streinul**), la „Muguri“ și-au început ucenicia literară **Ion Roșca**, răpus și el la 25 de ani de o boală necunoscută, **Ionel Negură**, **Constantin Rotariu** și **Iulian Vesper** (Teodor C. Grosu). Continuarea publicării revistei, chiar dacă la intervale foarte distante (în 1927, la Botoșani de către I. Cojocaru; în 1929 și 1934 din nou la Rădăuți), precum și reluarea ei în 1940, la același liceu „Eudoxiu Hurmuzachi“, de către o altă promoție (adevărată generație de schimb), de aspiranți la gloria literară (între ei, **Dragoș Vicol**, al cărui volum de debut se chema „Muguri“, și **Nicolae Tăutu**), sunt dovezi ale valorii simbolico-afective cu care fusese investită și ale faptului că tradiția se înfiripase. Asemeni lui Mihai Horodnic, numele modestei publicații școlare va fi rostit cu venerația cuvenită începuturilor absolute, exemplare.

La **Cernăuți**, oraș universitar, unde se va decide în fapt soarta tinerei literaturi bucovinene, aceeași atmosferă febricitantă. **Arcadie Cerneanu**, trecut și pe la „Muguri“, scoate la Școala normală revista „Plaiul Fagilor“ (1926-1929). **Barbu Slușanschi**, elev la Liceul „Aron Pumnul“ înființează o „societate de studii estetice“, iar **Mircea Streinul, Neculai Roșca, Neculai Pavel** și **Tudor Ulmanu** reușesc să publice într-un număr „Caietul celor patru“. Societățile studențești „Junimea“, „Arboroasa“, „Dacia“, „Academia ortodoxă“ ș.a. cultivă, la rândul lor, interesul pentru literatură și stimulează orice preocupări în acest sens.

La apariția, în 1931, **grupărea poetică „Iconar“** găsea, prin urmare, terenul pregătit și o stare de spirit favorabilă receptării unor experiențe artistice noi. De altfel, înaintea ei și, o vreme, paralel cu dânsa, ființase cercul scriitoricesc al revistei „Junimea literară“, condusă de istoricul I. I. Nistor, mentor blând și sprijinitor discret dar eficient al energiilor tinere. La această prestigioasă și cea mai însemnată publicație de profit din zonă, raliată în prima ei fază de apariție (1904-1914), ideologiei sămănătoriste, reluată într-o serie nouă (1923-1939), mulți dintre viitorii iconari își făcuseră debutul. În paginile ei, ca și la „**Glasul Bucovinei**“, ziar local cu o existență stabilă și îndelungată, producțiile lor vor afla un adăpost sigur, în momentele, deloc puține, când propriile organe de presă, își suspendau apariția sau dispăreau definitiv.

Fondatorii grupării, **Mircea Streinul, Ion Roșca, Gh. Antonovici** (G. Antonescu), **George Drumur** și **Neculai Pavel**, li se vor alătura în anii următori, **Teofil Lianu, Neculai Roșca, Procopie Miliște, Cristofor Vitencu, George Nimigeanu, Mihai Cazacu, Iulian Vesper, V. I. Posteucă, Ghedeon Coca, Aspazia Munte, N. Tcaciuc-Albu** (ultimii doi din generația mai veche) ș.a. Numărul aderenților și al simpatizanților e aproape imposibil de stabilit în condițiile unei permanente fluctuații și, mai ales, datorită neîntreruptei infuzii de forțe proaspete, care tinde să asigure mișcării o continuitate în spirit, dincolo de cadrul ei formal. Important este faptul că, membri declarați sau nu ai grupării, oriunde s-ar fi aflat, în orașele și satele ținutului, ca preoți, învățători, magistrați,

Gheorghe Hrimiuc-Toporaș

Destinul, de atîtea ori absurd în brutalitatea și nedreptatea sa, face ca autorul studiului de mai jos să ne fi părăsit definitiv, la 14 martie 1995, în plină maturitate creatoare.

Gheorghe Hrimiuc-Toporaș s-a născut la 1 ianuarie 1947, la Darabani, unde își face și studiile primare și liceale. Descoperindu-și timpuriu vocația reală, va urma cursurile

Facultății de Filologie a Universității „Al.I. Cuza“ din Iași, pe care o absolvă, în 1970, cu rezultate ce recomandau reținerea lui în învățămîntul superior sau în cercetare. Însă, de-abia în 1980, va reuși să ocupe, prin concurs, un post de cercetător la Centrul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor, actualmente Institutul de Filologie Română „A. Philippide“ din Iași. A lucrat aici la **Dicționarul literaturii române 1900-1950**, redactînd articole consacrate unor autori precum Ion și Vasile Al-George, C. Antoniade, Tiron Albani, G. Antonescu, Matei Alexandrescu, S. Bornemisa, I. Biberi, H. Blazian, Ury Benador, G. Becescu-Silvan, Dan Botta ș.a. Comprehensiunea profundă a textului, acribia în cercetarea tuturor datelor istorico-literare se dezvăluie și în studiile și comentariile pe care Gheorghe Hrimiuc-Toporaș le-a dedicat altor personalități, studii și comentarii publicate în „Anuarul“ Institutului ori în alte reviste —„Cronica“, „Dialog“, „Convorbiri literare“ etc. — sau prezentate la diverse simpozioane științifice. Lucra, în ultimul timp, la teza sa de doctorat, referitoare la procesul receptării poeziei eminesciene, teză ce se anunța remarcabilă prin noutatea ideilor aduse, îngrijea, la Editura Institutului European din Iași, o ediție din eseurile lui Dan Botta și pregătea, în colaborare cu un coleg, o antologie din anchetele literare întreprinse în presa românească din prima jumătate a secolului nostru. Timpul, însă, n-a mai avut răbdare nici în cazul lui!

Victor DURNEA

Gheorghe HRIMIUC
cercetător, Institutul de Filologie Română „A. Philippide", Iași

simpli țărani autodidacți (cazul lui **George Drumer**), la București, Iași, Cluj sau Paris, ca studenți și funcționari, bucovinenii acționeză convergent, însuflețiți de o irepresibilă voință de afirmare, în numele și spre gloria locurilor natale, pentru care manifestă o devoțiune fără margini.

Trecând peste convingerile estetice și ideologice personale, strunindu-și orgoliile, ei se caută, se susțin și se propulsează reciproc în conștiința publică, își trimit sfaturi și încurajări, se citesc și se comentează, nu întotdeauna cu bunăvoință, între dânșii, dar mai ales fac front comun împotriva adversarilor reali sau închipuiți. Cine izbutește, singur ori în asociere, să încropească o revistă, cât de modestă, o pune imediat la dispoziția tuturor, încât, răsfoind multele publicații, răsărite în cele mai neașteptate locuri, în intervalul 1931-1936, impresia de falangă pornită să ia cu asalt Parnasul nu poate fi reprimată. Puzderia de reviste cu nume pitorești și juvenil-romantice: „Îndrumarea", „Orion", „Pana literară", „Plai", „Izvodiri", „Crai nou", „Alfa", „Fișier", „Argonaut", „Flanc", „În preajma gândului", ***„Iconar"***, „Freamătul literar", „Țara Șipenițului", scoase cu grele sacrificii și având, cele mai multe, o existență efemeră, întărește convingerea că viața literară a provinciei nordice traversează acum cea mai intensă și mai animată perioadă din existența ei.

Mentalitatea de grup dirijează și inițiativele editoriale ale iconarilor. Paralel cu plachetele și volumele individuale, destul de numeroase începînd din 1933[1], când gruparea lansează o colecție proprie transformată în anul următor, sub conducerea lui **Mircea Streinul și Iulian Vesper**, în editură, antologia constituie mijlocul predilect de răspândire a scrisului lor. Deși la acestă modalitate de ieșire în lume a poeziei se recurge frecvent în epocă[2], în cazul iconarilor ea devine o practică sistematică. În mai puțin de un deceniu și jumătate, patru culegeri din poezia tânără bucovineană, inițiate din interior, vizează aceeași finalitate: semnalarea prezenței unei mișcări literare distincte, care își strigă dreptul de a fi luată în seamă de critică.

Încă în 1934, **Aspazia Munte și Neculai Pavel** făceau să apară la editura „Iconar", un ***Breviar de poezie bucovineană contemporană***, care sfida liniștit normele clasice ale florilegiului. „Act de amiciție literară și de solidaritate regionalistă a unor debutanți", cum îl definea nemulțumit Pompiliu Constantinescu[3], breviarul îndeplinea, în primul rînd, o funcție de lansare și, în absența, explicabilă, a unei conștiințe a valorii, una de prospectare, dacă nu de promovare a reacțiilor critice. Mai mult negative, deși nu lipsite de recunoașterea, pentru autori, a meritelor de agenți culturali într-un spațiu periferic, aceste reacții n-au descurajat pe nimeni. După patru ani, timp în care cei mai prolifici ajunseseră la a treia și a patra carte, **Mircea Streinul** scotea la Editura Fundațiilor, antologia ***Poeții tineri bucovineni***, întocmită pe criterii mai riguroase și cu vădita preocupare de a reliefa caracterul reprezentativ al numelor reținute. Totuși, cu excepția lui **G. Antonescu, Traian Chelariu, Iulian Vesper**, la care sunt sesizabile începuturi de conturare a unui sunet personal, și a, de-acum, manierist-folclorizantului **Teofil Lianu**, starea generală a acestei poezii este a mustului încă în fierbere. Faptul e important, deoarece antologia marca, fără să știe, un prematur bilanț al mișcării iconare, deși majoritatea autorilor, născuți între 1906-1912, erau încă foarte tineri.

Prin plecarea la București, în 1936, a excepționalului ei animator, **Mircea Streinul**, „centralizatorul mișcării literare tinere din Arboroasa"[4], gruparea intră într-o lentă disoluție formală, încheiată în 1938, când literații provinciei se reunesc în cadre

Grafică: Tatiana Căruntu

instituționale oficiale. Ia naștere acum, sub auspiciile venerabilei „Societăți pentru cultura și literatura poporului român din Bucovina" (înființată în 1862), **Societatea Scriitorilor Bucovineni**, care va coordona viața literară în anii următori, desfășurând o vie activitate mai ales în perioada războiului (1941-1943), prin intermediul a trei publicații de reală ținută: ***„Bucovina"***, ***„Revista Bucovinei"*** și ***„Bucovina literară"***. Nimic esențial nu se schimbă însă în orientarea acestei literaturi, susținută de aceiași protagoniști. Mai exact, nimic nou, afară poate de o domolire a pornirilor noncorformiste și de o ușoară repliere pe poziții defensive, ființa națională fiind din nou amenințată. Totuși, entuziasmul și trepidanța de altădată slăbesc încet, făcând loc unei îngândurări încenușate de apăsarea evenimentelor tot mai precipitate. Aproape intact rămâne spiritul de solidaritate, iar strategia afirmării în grup nu este nici ea abandonată.

Antologia rădăuțeană din 1943 a lui E. Ar. Zaharia, cuprinzând nu mai puțin de 25 de nume, cu tot caracterul ei quasi-dizident, întrucât revendica pentru **Rădăuți** anumite priorități și o pondere mai mare în configurarea noii literaturi, rămâne în cadrele practicii cunoscute. Caracterul ei recuperator, de repertoriu general până și al contribuțiilor celor mai modeste, ca și absența unor semne înnoitoare, dacă nu a unora de maturizare certă a vocilor mai cunoscute, indică un impas. Cum timpul intra în zodii rele, epilogul mișcării poetice a iconarilor se scrie curând.

Culegerea ***Floare de gând***, alcătuită în 1947 la Suceava de **D. Loghin** și **G. Antonescu**, care fundaseră cu un an înainte gruparea poetică „Voievodal", reprezintă numai o tentativă de reunire postbelică a forțelor risipite, băjenărite din Cernăuți încăput în hotare străine. Este ultima manifestare colectivă a unora dintre vechii militanți, alături de câțiva tineri, din care unii se vor realiza în alte circumstanțe. Pentru cei mai mulți este și cea din urmă prezență în vreo pagină tipărită. Din cele treizeci-patruzeci de nume care circulaseră prin publicațiile și antologiile iconariste, multe, ce-i drept, strict episodic, abia câteva vor supraviețui, literar, marii glaciațiuni următoare, atingând, prin severe decantări interioare, treapta unui clasicism de substanță. E vorba înainte de toate, despre **Traian Chelariu** și **Iulian Vesper**, redescoperiți și reeditați în deceniul al optulea (primul de fapt, postum), doi poeți care se detașaseră dintru început, fiind constant urmăriți de interesul justificat al criticii.

S-ar putea spune că aceste două nume validate, adăugate împlinirilor parțiale ale altora, constituie suficiente argumente pentru a justifica în posteritate acțiunea grupului „Iconar" și a conchide asupra aportului său la îmbogățirea patrimoniului de valori ale literaturii române. Despre grupare în ansamblu, nu se poate vorbi decât ca despre o

Gruparea poetică „Iconar"

mişcare ce n-a depăşit vârsta tinereţii, a elanurilor şi a căutărilor (adesea infructuoase), a unui drum propriu în peisajul atât de variat şi totuşi atât de standardizat, deci greu accesibil, de prezenţa autoritară a marilor personalităţi (Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia, Pilat ş.a.), al poeziei române interbelice.

Tinereţea este pentru iconari nu numai o realitate biologică, dar, ca în toate cazurile similare, şi un scut sub acoperirea căruia se poate îndrăzni aproape totul. Din acest punct de vedere, multe din trăsăturile generaţiei contestatare, intrate în literatură către 1930, sunt valabile şi pentru definirea grupării „Iconar". Ceea ce o distinge între altele, este, cum s-a şi observat, cu iritare sau cu falsă admiraţie, unitatea de manifestare a mişcării, cruţată la suprafaţă de spctacolul polemicilor intestine, al excluderilor, rupturilor şi dezerţiunilor zgomotoase. D. Micu constata că „nici o altă confrerie literară, nici chiar dintre acelea ale constructiviştilor şi suprarealiştilor n-a acţionat şi n-a respectat orientarea prestabilită cu aceeaşi stricteţe"[5].

Dacă termenul de „confrerie" se dovedeşte inspirat, cel de „orientare prestabilită" derutează şi falsifică întrucâtva realitatea. Nefiind o grupare cu statute şi regulamente de ordine interioară, „Iconarul" n-a avut (ori nu este cunoscut până acum), un program prestabilit, n-a lansat manifeste şi n-a afişat vreo doctrină coerentă, fie estetică, fie filosofică. Ţelurile declarate, de obicei mai târziu, au o formulare prea generală spre a putea fi considerate mai mult decât simple deziderate. Pentru Mircea Streinul, gruparea îşi propune „să afirme în literatura bucovineană noi forme de artă"[6]. Traian Chelariu, într-o însemnare de jurnal din 1933, mărturisea a scrie „şi pentru a pune în circulaţie, în Bucovina, câteva valute care nu se bucurau aproape de nici un schimb"[7]. Exemplele s-ar putea înmulţi, însă fără prea mult folos. Un punct comun există: *opţiunea pentru modernitate, în sensul depăşirii provincialismului minor, prin deschiderea către orizonturile contemporane ale literaturii naţionale şi universale*.

Că nu pornesc cu o estetică proprie ci cu una de adopţiune rezultă limpede dintr-o mărturisire a lui George Drumur: „Pentru a nu rămâne în urma vremii, toţi aceşti tineri, cari năzuiau la un colţ de nemurire, au început a citi cu asiduitate din scriitorii români contemporani, epici sau lirici şi a-i prezenta publicului bucovinean tot ce era valoare certă sau recunoscută, ca să nu cadă în erezii, şi contestând tot ce era poziţie negativă faţă de concepţia estetic ce li s-a infiltrat de către şcoala românească"[8]. Noile forme de artă spre care aspirau erau noi, prin urmare, numai pentru Bucovina, după cum tot numai în acest spaţiu cultural şi în strict raport cu tradiţiile literaturii locale devine pertinentă definirea iconarilor de către Perpessicius, ca o „generaţie spontanee"[9]. Nimic mai uşor pentru critici (Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, G. Călinescu, mai nou, D. Micu), să identifice în opera lor reminiscenţe, similitudini, accente şi împrumuturi de teme, atitudini şi „stiluri" din poezia românească şi străină, cunoscută şi aceasta la sursă[10], întocmind lungi liste de nume probatorii, care nu dovedesc, în fond, decât ambiţia celor mai înzestraţi de a asimila şi de a egala performanţele unor modele ilustre şi nicidecum obedienţă imitativă. Refuzând rolul de simpli difuzori marginali ai unor valori străine, tinerii arboroseni şi-au apropiat, pe cât au putut, spiritul acestor valori şi au prins a lucra cu râvnă în aceeaşi direcţie. Dezinvolţi, agresivi chiar, „cu o violenţă de limbaj ciobănească" (E. Ar. Zaharia), de care au abuzat în polemică, abordînd temerar aspecte dintre cele mai subtile ale creaţiei poetice, deşi cu rezultate discutabile.

De unde acestă fervoare a acţiunii, ce nu stă să măsoare eventuale disproporţii dintre posibilitate şi năzuinţă? De unde convingerea încăpăţânată că au ceva de spus şi „încrederea nebună în steaua din urmă a victoriei"?[11] Un răspuns posibil trebuie căutat în împrejurările formaţiei lor intelectuale şi mai ales în răsfrângerile psiho-afective ale evenimentelor care i-au marcat. Descinşi în oraşe pentru învăţătură, aceşti copii de ţarani fac din plin experienţa alterităţii, care e şi drumul cel mai scurt către descoperirea propriei identităţi. Printr-o răsturnare obişnuită elaborărilor subconştiente, aprehensiunea în faţa lumii citadine, atât de diferită şi de amalgamată în mozaicul etno-lingvistic al târgurilor bucovinene, încât pare lipsită de noimă, alimentează, compensator, o imagine idealizată a lumii de obârşie, cosmotică, pregnantă şi perfect inteligibilă în simplicitatea ei familiară. Superioritatea şi temeinicia ei, ca a tot ceea ce ţine de ordinea naturală, deci originară, a lucrurilor, se impun de la sine. A face parte dintr-însa devine un titlu de nobleţe, iar a-i promova valorile o datorie şi o garanţie de legitimitate.

Nu poate fi neglijat aportul şcolii la modelarea acestei stări de spirit, dar în absenţa spaţiului de rezonanţă afectiv, efectul ar fi fost neînsemnat. Activitatea fantasmatică prin care se încheagă treptat ceea ce s-a numit „mitul poetic bucovinean", deşi mai propriu, s-ar putea vorbi de o mitologie interioară a grupului care îi cimentează coeziunea, se lasă surprinsă în limbajul destăinuirilor târzii referitoare la perioada şcolarităţii. Iată două fragmente proiectând în fabulos „cucerirea" oraşului de către „puii de ţăran care, deşi îl locuiau numai temporar, veneau la şcoală cu cei mai gingaşi ani, cu cei mai limpezi ochi, cu faţa cea mai trandafirie, dar veneau şi cu tot muntele, cu toată mănăstirea, cu toată pădurea, cu toată apa, cu toate câmpiile, cu toate icoanele de-acasă, ba chiar cu toată casa, cu părinţi, fraţi, rude, prieteni,cari intrau ca nişte munţi pe drumurile largi într-un oraş fără personalitate. Exilul fiului de ţăran era ca meditaţia lui Mahomed în pustietatea caldă, rodnică în idei". „Cine a văzut un oraş mărunt, sumbru, de piatră, bârne groase şi umbre ierboase, cu casele cu genele lor în pământ, brăzdat zilnic, aulic, de grupurile vesele de copii expansivi în veselul port naţional, cine i-a privit în ansamblul oraşului ca şi străin, cum azi spectacol asemănător nu se mai vede spre a putea compara, şi-a dat seama de pădurea ce se ridica magic, impetuos, în semnul biruinţei româneşti peste toate grădinile, peste toate tejghelele"[12].

Polarizarea metaforică este atât de radicală, încât mecanismul reducţionist al gândirii mitice se trădează fără echivoc. De o parte, tinereţea, reunind candoarea, forţa elementară a naturii şi avântul spre largi orizonturi, de alta, mărginirea, deşertul spiritual. De o parte, un suflet în plină expansiune, fremătând de sevă şi deplin conturat, de cealaltă, decrepitudinea şi lipsa de personalitate. Viaţa opusă morţii. Moartea („pustietatea"), care provoacă şi exaltă împotrivirea vieţii, potenţând instinctul creaţiei. „Exilul" poate deveni o împărăţie, iar exilatul întemeietorul ei. Nu întâmplător iconarilor le-a plăcut să se numească „descălecători" în poezie şi în cultura românească în genere. Sentimentul dezrădăcinării semănătoriste e ca şi absent în poezia lor, deoarece ei îşi poartă rădăcinile cu sine, implântându-le cu superbă ostentaţie în noul mediu, căruia îi imprimă pecetea modului lor de gândire.

Un exemplu semnificativ pentru maniera în care poeţii bucovineni iau în posesie spaţiul citadin îl oferă poemul *Bucolice* al lui Mircea Streinul, din care cităm doar finalul: „Haide să colindăm Cernăuţii, să-i prefacem / în legendă; pădurea noastră să fie /, până când mi-oi putea ridica bordeiu în / adevărata pădure; seară uriaşă pe Weinberg; / mare de piatră, fumul uzinelor, fascinant cartier industrial. Doamne, cum aş vrea / să fiu frate cu stejarul acela, ori cu grâul / din valea Prutului; ascult ploile, aceste / unice ploi ale Cernăuţilor, cetatea

GHEORGHE HRIMIUC (Iaşi)

mea / dintre neguri ! Fie bucolicele acestea ţie laudă tu, oraşul cel mai frumos din lume, oraşul în care a visat / şi a iubit pentru întâia / oară Mihai Eminescu şi unde toamnele-s / o-mpărătească ploaie de aur peste umerii şi fruntea poetului. /"[13]

Realitatea concretă a oraşului este transgresată. Se reţin câteva elemente generale, susceptibile a se înscrie fără stridenţă, într-o viziune regresivă şi integratoare, marcate explicit prin simbolul acvatic. Conturele cetăţii se dizolvă în „neguri", care sunt deopotrivă ale ploii, ale pădurii şi ale legendei. Repus în ordinea „naturală" a circuitului elementelor, oraşului i se restituie dimensiunea cosmică şi magia poetică.

Voluntarismul cu care eul poetic îşi impune viziunea transfiguratoare se întemeiază pe convingerea unei îndreptăţiri conferite de caracterul exponenţial al acestuia. Înainte de a-şi fomula o motivaţie estetică, literatura iconarilor îşi proclamă una ontologică: înrădăcinarea organică într-un ethos străvechi şi totodată auroral, de o vigoare intactă, căci încă neîmplinit în forme culturale majore. Acest duh al pământului bucovinean, care trăieşte în fiinţa poeţilor săi, constituie miezul şi izvorul energetic al mitului lor poetic: „Bucovina asta, pe care noi întâi am reuşit s-o interpretăm prin temperamentul nostru de navigatori prin mările tuturor neliniştilor moderne, ia locul sfântului Ardeal în spiritualitatea românească. De aici va porni şi o artă nouă"[14].

„Arta nouă", a cărei principală premisă de legitimare şi individualizare ar trebui să fie acest misterios *genius loci* al Bucovinei, nu există câtă vreme interpretarea lui estetică, echivalând cu o reconstruire, nu este destul de convingătoare. Visul iconarilor a fost să dea, fiecare pe cont propriu, de unde aparenta babilonie stilistică, pe nedrept incriminată de D. Micu[15], opera capabilă să confere ţinutului lor o identitate literară inconfundabilă. De aici, „voinţa de poezie înaltă", „pură", având însă drept rezultat, după G. Călinescu, „o vorbire încâlcită, pestriţă, o goană după neologisme, pe de o parte, şi după arhaisme, pe de alta, o gândire abtrusă, o sentimentalitate tulbure, un misticism bizar, un amestec de folclorism şi modernism, ducând nu rareori la grotesc. Nicăieri ce e mai rău din Blaga, din Barbu, din Arghezi, din poezia modernă, în general, n-a rodit mai viguros"[16].

Sentinţe grele, ce avertizează că situarea iconarilor, în ***Istoria literaturii române de la origini până în prezent***, sub genericul ***Suprarealismul bucovinean***, nu e decât o ironie, urmărind mai degrabă discreditarea suprarealismului ca atare, de care divinul critic nu făcea mare caz. Sentinţe atenuate, în parte, de rezerva că vizează o poezie „pe cale de a se naşte", deci perfectibilă; în bună măsură nedrepte, căci se sprijină pe procedeul însumării algebrice a minusurilor individuale. Or, aproape fiecare dintre aceşti poeţi se salvează prin ceva original, interesant de reţinut ca experienţă estetică.

Nu există, în orice caz, o incompatibilitate de principiu, cum lasă să se înţeleagă G. Călinescu, între natura primară a creatorului şi cadrele artistice în care decide să se exprime. Iconarii, rurali ca provenienţă şi modelare sufletească, legaţi indisolubil de „geografia mitologică" (L. Blaga) a satului, adoptă în creaţia lor structurile marii poezii. Producţia lor este însă, cu excepţii notabile, numai un alfabet de tranziţie spre poezia majoră pe care o visau. Le-a lipsit poetul de excepţie care să ridice într-un cântec memorabil toate căutările lor înfrigurate.

NOTE

1 Numai în cursul anului 1933 în colecţia *Iconar* au apărut: Mircea Streinul, *Carte de iconar*, N. Tcaciuc-Albu, *Flori din răsărit* (traduceri, prin intermediar german, din Li Tai-Pe); Iulian Vesper, *Echinox în odăjdii*; Victor Măgură, *Evadări înlăuntrul meu*; Teofil Lianu, *Rod*; Aspazia Munte, *Învolburări*; Cristofor Vitencu, *Destăinuiri*; Tudor Ulmanu, *Frunză elegiacă*. Vezi rubrica de recenzii *Cărţi* în „Alfa", I, nr.1, octombrie 1933; În total, în colecţia şi, apoi, la editura *Iconar* au fost publicate aproximativ 30 de plachete şi volume.

2 *Antologia poeţilor de azi*, de Ion Pilat şi Perpessicius, Bucureşti, 1925-1928 (vol. 1 şi 2); *Antologia poeţilor olteni*, publicată în Popescu-Polyclet, 1929; *Antologia poeţilor tineri*, de Zaharia Stancu, 1934; *Poeţi tineri ardeleni* de Emil Giurgiuca, 1940; Ion Stoia Udrea, *11 poeţi bănăţeni*, Timişoara, 1942 ş.a.

3 Pompiliu Constantinescu, *Bucovina poetică*, în „Vremea", VII, nr.329, 11 martie 1934.

4 E. Ar. Zaharia, *Interviu cu Mircea Streinul*, în „Plai", I, nr.2, aprilie 1934.
La rândul său, Pompiliu Constantinescu, într-o cronică din „Vremea", XIII, nr.609, 13 iulie 1941, consacrată prozatorului Mircea Streinul, spunea: „Fără insistenţele sale repetate, fără entuziasmul său neprecupeţit, fără polemicile sale violente, chiar dacă uneori nedrepte, fără strădania sa, care s-a transformat în istoric şi apologet al scrisului tânăr bucovinean, cu siguranţă că fenomenul literar înflorit în „vesela grădină" ar fi pătruns mai greu în conştiinţa metropolei şi că însuşi criticul l-ar fi înregistrat cu întârziere".

5 D. Micu, *„Iconarii"*, în *„Gândirea" şi gândirismul*, Bucureşti, 1975, p.635

6 Mircea Streinul, *Câteva cuvinte lămuritoare*, prefaţă la *Poeţii tineri bucovineni*, Bucureşti, 1938, p.8

7 Traian Chelariu, *Zilele şi umbra mea*, ed. şi cuvânt înainte de Corneliu Popescu, Iaşi; 1976, p. 109

8 George Drumur, *Lirica bucovineană contemporană*, în „Bucovina literară", III, nr.39, 28 februarie 1943

9 Perpessicius, *Poeţi tineri bucovineni*, în Opere-8, Bucureşti, 1978, p.71

10 Cea mai familiară le este, totuşi, literatura germană, despre ai cărei autori moderni reprezentativi, Mircea Streinul şi Traian Chelariu au publicat articole şi note bine informate. Mircea Streinul a dat şi o meritorie versiune românească poemelor în proză ale lui Georg Trakl (*Cele patru poeme în proză ale austriacului Georg Trakl*, Cernăuţi, 1939). Evidentă este şi frecventarea marii poezii franceze de la Baudelaire la Paul Val ry. Neculai Roşca a luat premiul revistei „Vremea" pentru traducerea poeziilor lui Baudelaire; tot el se apropie şi de Rimbaud, tălmăcind onorabil celebra *Batteau ivre* (cf. *Corabia pierdută*, în *Poeţi tineri bucovineni*, pp.87-91).

11 E. Ar. Zaharia, *Puncte de reper*, prefaţă la *Antologie rădăuţeană*, Cernăuţi, 1943, p.6

12 Idem, ibidem, p.8

13 Mircea Streinul, *Opera lirică (1929-1939)*, Cernăuţi, 1939

14 Mircea Streinul, *Cronica literară*, în „Iconar", I, 1936, nr.6, februarie

15 Consecinţă firească a premisei eronate că *Iconarul* a fost o „şcoală" poetică.

16 G. Călinescu, *Poeţi tineri bucovineni*, în „Viaţa românească", XXX, nr.5, mai 1938, pp.69-74

Grafică: RUDOLF RYBICZKA

POESIS

ULTIMA VARĂ

Veri au zburat, au venit veri
cu voia noastră ori fără vreri
dar eu te țineam caldă în brațe
iar cerul se deșira în șuvițe și ațe,
ne zvârleam în grabă straiele în vânt
și trăiam vara cu-n singur cuvânt.

Ce caldă vară era, mult prea caldă
pielea ne tremura de rușine la scaldă,
dar n-am știut că-i ultima vară,
că cineva înapoi o s-o ceară
așa ca un obiect odată furat
într-un amurg la țărmul sărat.

Era greu cerul de-atâta smarald
și vara noastră plină de cald.
N-au mai venit de atunci alte veri
unde s-au dus, cui să le ceri?

Mircea Popovici

MIGRARE

Îi turbură pe reni prea multul dimineții soare
și-un freamăt nou spre calme norduri îi rechiamă;
de-atâta primăvară, inima îi doare
și-amiezile privirea li-o umbresc de teamă.

Aurore verzi halucinează'n codri depărtarea
și dânșii tremură visând zăpezile eterne;
sălbatică, prin sânge iar le flutură'nserarea
cu nostalgii suave după tundrele materne.

Deși-i așteaptă'n drum atâtea uragane, renii
pornesc și bucuria revederii îi agită;
banchize străvezii, în cari au înghețat lichenii,
ei simt de-acuma aspru răsunându-le'n copită.

Oricât li-ar sta'mpotrivă lupii, dându-le târcoale,
pe renii lânceziți de-azur îi duce mai departe
mirajul irizatelor aurore boreale —
să'ngenunchieze'n liniștea zăpezilor și'n moarte.

Mircea Streinul

(BUNA VESTIRE, an I, nr.37, 4 aprilie 1937, p.2)

PĂRINȚI

Da, vor veni iscoade să-mi ridice
capacul de pe manuscrise —
scrise în crânguri, în mărăcinișe
pe blana vulpilor proscrise

Da, vor veni femei să mă deplângă
cu lacrima celestă și nătângă —
la pieptul meu, țărână și uitare
clepsidră verilor întâmplătoare

Da, vor veni și frații, nenunțiți
mușcând cu dinții lor fierbinți
metalul vechilor arginți
rostogoliți dinspre părinți

Da, va veni și mama, mama mea —
vom înflori alăturea,
vom înflori alăturea

Lucian Vasiliu
(din vol. *Verile după Conachi*)

Fragment

Totul poate să fie cuvânt.
la ploaia, dă stele pe apă —
cuvântul stă'n versuri
și fluierul poate să'nceapă.

Inima, inima — cine să știe
că inima poate să fie
lumină și soare, stea, stea și poezie?

De-ați vedea ce e aici,
în suflet și'n inimă!
Planetele sunt furnici
și oceanele pahar
pentru creion — și nici un hotar
nu va sta'mpotrivă:
poezie.

Mircea Streinul
(„Glasul Bucovinei", XVII, nr.4465, 25 dec.1934, p.5)

Grafică: *RUDOLF RYBICZKA*

Nichita Danilov

ZABELL

Preafrumoasa Zabell locuia separat de soţul ei, domnul Saul, într-un apartament mare, luminos şi confortabil, cu şase camere şi piscină pe terasă, un apartament situat într-un cartier vechi şi liniştit al oraşului, cu multe grădini şi parcuri în jur. Încă mult timp înainte de căsătorie, Saul şi Zabell căzuseră de acord să locuiască separat, fiecare cu tabieturile, viaţa şi locuinţa sa. Orice amestec al unuia în viaţa celuilalt fiind excluse de la început, fiecare avea libertatea la care visase şi pe care era în stare s-o suporte. La parter, Zabell poseda un garaj cu uşi de stejar şi o salcie pletoasă la intrare, garaj pe care Zabell îl transformă într-un grajd modern şi oarecum cochet, instalându-şi acolo armăsarul ei alb primit în dar de la domnul Saul odată cu buchetul de garoafe roşii, semn al dragostei sale furtunoase şi inelul de logodnă.

Da, acesta fusese multvisatul şi multaşteptatul dar de nuntă al domnului Saul: un armăsar alb, nărăvaş, ce bătea furios din copitele sale roşii în podea.

Grajdul era mare şi cochet, avînd un întreg perete de sticlă amplasat spre partea de răsărit a oraşului, prin care dimineaţa lumina năvălea dulce şi blândă, odată cu ciripitul de păsări şi gânguritul de porumbei ce coborau de pe acoperiş, alergându-se unul pe altul într-un joc amoros, pe cât de gingaş, pe atât de pătimaş. Porumbiţele îşi plecau uşor pe umeri capul, iar porumbeii se învârteau în jurul lor cu aripile desfăcute, gângurind şi făcând parcă reverenţe. De pe terasă, Zabell îi privea cu zâmbetul pe buze, aruncându-le câte un pumn de bobiţe de grâu sau de orez. Apoi porumbeii se ridicau luându-şi zborul, făceau mii de tumbe în aer şi coborau pe terasă, aşezându-se lângă havuzul în care apa susura dulce şi plăcut şi unde Zabell aşezată într-un fotoliu de răchită obişnuia, abia sculată din somn, cu bigudiuri în păru-i mătăsos, să-şi bea cafeaua din ceşcuţa sa de porţelan, fumându-şi ţigaretul lung şi contemplând răsăritul şi lumina ce se revărsa cu bucurie peste colinele din jur.

Ca să facă grajdul şi mai cochet, Frumoasa Zabell îl pardosi cu marmoră neagră, iar pereţii îi placă de jos până sus cu faianţă de culoarea cerului străveziu, pe care ici-colo, plutea câte un norişor alb şi singuratic. În loc de iesle, instală în mijlocul grajdului o cadă de alabastru, legând de ea armăsarul cu un lanţ de argint „pe care-l auzea zdrăngănind până şi în somn, când trupul ei se destindea şi mâinile-i frumoase atârnau pe lângă pat şi sânii săi albi cu sfârcuri roze se revărsau pe pernă, iar gura sa întredeschisă ofta adânc, adânc şi ochii i se zbăteau pe sub pleoape. Pe armăsar îl boteză Orlando, turnându-i o sticlă de şampanie pe creştet şi, mângâindu-i grumazul său puternic şi întors în direcţie opusă. Spuma se prelinse pe botul lui Orlando şi Orlando scormoni mânios din copite, zdrăngănindu-şi lanţul de argint, şi scuturându-şi coama peste cadă. Mai târziu, după câteva săptămâni, Orlando se mai îmblânzi, tânjind după aceste mângâieri şi prinzând gust şi de şampanie.

Când îl striga: „Orlando!" coama lui Orlando se zburlea, nările îi frământau nervos, ochii îi ardeau în cap ca două lanterne, copitele băteau în pardoseala de marmoră executând un dans mândru, orgolios şi îndrăcit.

Orlando avea ochii mari şi albaştri. Inteligenţi şi trişti, câteodată. Îi erau nespus de dragi ochii lui Orlando preafrumoasei şi tinerei Zabell. Când îşi bea cafeaua şi se gândea la ei, uita de toate şi ofta. Zdrăngănindu-şi lanţul şi muşcând zăbalele, Orlando privea pe geam şi ofta şi el.

Când venea domnul Saul, blândul şi tristul soţ al lui Zabell, Orlando mai întâi se înfuria, apoi pica într-o ciudată apatie şi refuza atât tainul, cât şi berea şi mâna galeşei Zabell care venea să-l dezmierde pe grumaz. După fiecare vizită a paşnicului Saul, Orlando rămânea abătut şi rozându-şi în tăcere zăbalele stătea culcat lângă cadă taciturn, rozându-şi zăbalele şi privind undeva departe în gol. Domnul Saul obişnuia să-i aducă bucăţi de zahăr, prăjituri şi torturi de îngheţată, pe care le punea în iesle. Prăjiturile şi torturile rămâneau însă neatinse zile întregi, până se fleoşcăiau şi se stricau acoperindu-se de mucegai verde pe care bâzâiau muştele şi mişunau furnicile şi viespile subţiri cu abdomen dungat.

Atunci când îşi revenea din apatie, Orlando se făcea din cale afară de nărăvaş, lovind din copite în pereţi; pufnea sumbru pe nări, nechezând tot mai des şi scuturându-şi lanţul furios.

Vătaful era un om slab, având mustăţi lungi şi favoriţi care cândva fuseseră roşcaţi şi care acum aveau culoarea fierului brumat. Îl chema Daud. Zabell îl întâlnise în bazar, achiziţionându-l odată cu acordeonul, trompeta şi alte vechituri. Daud se dovedi a fi un slujitor destoinic, deşi capricios şi tipicar. Lepădându-şi hainele cu iz oriental, Daud se spilcui, căpătând un aer nobil şi chiar arţăgos. Daud era de o corectitudine şi de o punctualitate ieşite din comun şi dacă s-ar fi putut lepăda şi de năravul său de-a picta mici tablouri idilice cu nimfe şi seraiuri străjuite de semilună, în scopul de a le desface duminica în bazar sau consignaţii prăfuite, ar fi fost, desigur, un om la locul lui şi un slujbaş la locul lui, devotat şi priceput. Zabell îl luă în serviciul său mai mult pentru aerul său exotic şi mutra sa de pişicher. Când o întâlnea pe Zabell, Daud obişnuia să facă reverenţe, scoţându-şi de pe cap turbanul roşu, măturând cu pensula podeaua şi suspinând adânc. Mustăţile îi cădeau pleoştite peste bărbia ascuţită, Daud clipea din ochi, rostind cu un glas de bariton, cu totul nepotrivit pentru statura sa pipernicită:

– Bună dimineaţa frumoasa mea stăpână, bătrânul Daud îţi urează o zi senină şi fără griji!

Câteodată, Zabell îi făcea ochi dulci bătrânului Daud, ca să-l pună la încercare pe soţul ei iubit şi să vadă dacă inima sa bună e cuprinsă de fiori suavi de gelozie.

Stând întinsă şi lenevind pe canapea, cu părul revărsat pe pernă, frumoasa Zabell visa că blândul şi melancolicul ei soţ, domnul Saul, turbează de furie, fumând (Saul nu fuma) şi umblând furios prin încăpere, strângând din dinţi şi având ochii injectaţi de sânge şi părul răvăşit. Că scos din minţi năvăleşte urlând pe uşă, o apucă de păr şi o zvântă în bătaie, măturând cu ea podeaua. Aceste gânduri o făceau să zâmbească tainic şi suav. Trupul i se înfiora cuprins de plăcere şi Zabell se întindea pe canapeaua ei de catifea gălbuie, căscând şi lenevind. Domnul Saul însă era un soţ cât se poate de paşnic şi răbdător. Nimic nu-l scotea din ale lui. O singură dată, Saul îşi luase inima în dinţi, încercând să taie înainte de sărbători un cocoş, dar, brusc, apucându-l mila şi teama de-a

Nichita Danilov

ZABELL

nu păcătui, îl lăsă pe jumătate viu în baie şi fugi strigând din casă, reveni abia spre seară, găsind baia plină de sânge şi nici urmă de cocoş. De atunci nu se atingea niciodată de carne de pui sau de găină şi doar, din când în când, îndrăznea să mănânce peşte, şi asta nu acasă, ci la restaurant, după ce dădea pe gât, pentru a prinde curaj şi a-şi potoli mustrările de conştiinţă. Într-un cuvânt, devenise superstiţios. Zabell ar fi vrut să aibă un soţ cu un temperament mai violent.

Preafrumoasa Zabell nu fusese niciodată geloasă pe soţul ei Saul: nici un firav strop de gelozie nu picurase în inima ei caldă şi visătoare. Nu pentru că nu l-ar fi iubit, ci pentru că aşa-i era firea. Zabell avea o inimă mare şi generoasă care-i umplea pieptul cu bătăile ei ritmice, potopindu-l cu o lumină dulce şi suavă. Zadarnic domnul Saul încercase, în fel şi chip, să-i stârnească gelozia amorţită. Zabell rămânea rece şi indiferentă, retrasă în cochilia ei şi firul de nisip şi stropii reci de gelozie nu dădeau nici un rod. Zabell se mulţumea doar cu iubirea ei, iubea ceva adânc şi tainic, un lucru ascuns chiar însăşi conştiinţei ei. Domnul Saul făcea încercări disperate în fiecare zi ca să-i stârnească această gelozie. Astfel îi trimitea scrisori anonime prin care o avertiza pe Zabell că soţul său îi este infidel. Îi mai dădea şi telefoane, subţiindu-şi sau îngroşându-şi vocea sau batista pusă peste receptor: o informa că domnul Saul petrece chiar în clipa de faţă acasă în compania unei balerine cu braţe şerpuitoare şi sâni ţâfnoşi.

Zabell însă îi descoperi tertipurile. Totuşi ca să-i satisfacă orgoliul se prefăcu un timp geloasă, tachinându-l, la rândul său, la telefon. Şi domnul Saul, pe un ton pe jumătate serios, pe jumătate glumeţ, cu totul nepotrivit firii sale, o asigura ciripind vesel ca un piţigoi ieşit din colivie că i-a fost întotdeauna devotat şi că veşnic îi va rămâne fidel. Un rob al iubirii sale care vine să-şi depună inima la picioarele ei albe şi s-o acopere de sărutări. Punând receptorul în furcă şi privind porumbeii care gângureau pe marginea havuzului, Zabell zâmbea.

Zâmbea Zabell.

Intrându-şi în rol şi amăgindu-se pe sine, cu firea pervertită, plin de cutezanţă, Saul începu să se poarte ca un adevărat amorez, îngrijindu-şi în mod nefiresc ţinuta şi însuşindu-şi nişte gesturi şi ticuri care îi confereau un aer pe cât de simpatic, pe atât de vetust, neverosimil şi stângaci. Era ca şi cum ar fi îmbrăcat peste pielea sa o altă piele, mai lejeră. Totuşi această piele îl stânjenea chiar mai mult decât propria sa piele. Tăcut din fire, Saul devenise peste noapte cât se poate de volubil şi galant. În fiecare zi îi aducea lui Zabell cadouri noi şi scumpe. Îi dărui rochii de mătase, pantofi, parfumuri, coliere şi brăţări, pe care Zabell le închidea într-un seif micuţ şi parfumat, cu amoraşi de argint sculptaţi pe margini.

Îi dărui şi-o şa de piele bătută-n ţinte şi-un pieptar, iar într-o dimineaţă îi aduse frumos închis într-o cutie de lemn de trandafir şi legat în panglici galbene şi albastre un harapnic.

Zabell râse, pocnind din harapnic pe terasă şi speriind porumbeii gulerați, care-şi luară grabnic zborul bătând cu spaimă aerul şi oprindu-se pe acoperiş, de unde o priviră mult timp cu ochi roşii şi nedumeriţi.

Ce păcat era că totuşi nu-l putea scoate în lume pe Orlando. Cum ar mai fi invidiat-o prietenele! Ce vorbe şi-ar fi spus în şoaptă după plecarea ei!

Când frumoasa şi draga inimii lui Saul Zabell se întindea înspumându-şi trupul său fraged în cada de alabastru, umplând-o cu parfumuri suave şi şampanie, lăfăindu-se în spume presărate cu petale de narcisă şi trandafiri sălbatici, lăsându-şi la iveală sânii rotunzi ca două semilune din care răsăreau cele două sfârcuri nespus de gingaşe şi roz, priponit în lanţul său, Orlando o privea tăcut, apoi îşi apropia botul său frumos şi inteligent de trupul alb şi gol al lui Zabell, făcând-o să se înfioare din tălpi până-n creştet, atunci plecându-şi genele lungi şi închizându-şi ochii mari, Zabell şoptea: „O, nu acum, Orlando, nu...“

Şi ce plăcută era totuşi intimitatea lui Orlando! Cât de tulburătoare pentru trup era prezenţa lui!

De multe ori, pufnind pe nări, cu grumazul încordat şi fremătând neliniştit, Orlando sufla spuma la o parte, acoperindu-i cu petale umerii albi şi sânii plini. O muşca de gât încetişor, gâdilându-i cu nările sale reci şi dilatate urechile ca nişte scoici şi ceafa, cobora pe omoplaţi, pe pântec, sorbindu-i spuma groasă de pe pulpele ce se strângeau de teamă; o privea adânc, adânc, aţintindu-şi ochii săi mari şi albaştri în ochii nedumeriţi şi ruşinaţi ai lui Zabell.

Ieşind din cadă, cu părul ud şi încă plin de spumă, Zabell se aşeza la pian şi-i cânta lui Orlando valsuri şi mazurci. Sunetele se risipeau în aer, lovindu-se de pereţii străvezii, se scurgeau de acolo, în acorduri melanolice şi line, pe pardoseala neagră presărată cu petale veştede de trandafiri.

Niciodată însă Orlando nu se atinse de Zabell.

Erau însă şi zile, şi chiar nopţi, când Zabell, ocupată cu prietenii, cu seratele şi banchetele la care se ducea de obicei singură, rareori însoţită de Daud, care o aştepta stând de vorbă cu chelnerii sau bucătarii, uita cu totul de Orlando. Şi atunci inima lui Orlando era cuprinsă de tristeţe. Daud îl încuraja bătându-l cu mâna pe grumaz sau ţesălându-i părul. Orlando însă pufnea pe nări, scuturându-şi coama albă şi rozându-şi zăbalele de argint. Atunci Daud trăgea o fugă până la băcănia de pe colţ, de unde aducea în coşuleţ franzelă proaspătă, banane, portocale, arahide, caşcaval şi bere la cutii. Daud amesteca berea cu ovăzul, iar bananele şi portocalele i se dădeau direct din mâna sa. Orlando sorbea spuma parfumată,

Grafică: RUDOLF RYBICZKA

Nichita Danilov

ZABELL

simţind cum i se urcă o moleşeală plăcută în tot corpul şi atunci încerca s-o uite pe Zabell. Când se îmbăta mai tare (Daud avea obiceiul de-a amesteca şampania cu bere), necheza pe geam rânjind şi dezvelindu-şi dinţii mari şi galbeni. Rânjea şi Daud scoţându-şi turbanul roşu şi izbindu-l de pământ.

Într-o zi, după o astfel de beţie, Orlando îşi rupse lanţul şi o luă în galop pe străzi. Galopă prin tot oraşul căutând-o cu disperare pe frumoasa lui, Zabell. Abia spre miezul nopţii o găsi dansând pe terasa unui restaurant de lux. Zabell îmbrăcată într-o rochie de vară, cu părul lung lăsat pe spate dansa cu mâinile încolăcite după grumazul unui tânăr înalt cu mustăcioară care o strângea la pieptul său, uitându-i-se cu insistenţă în ochi şi spunându-i vorbe deşuchiate în şoaptă la ureche. Căci Zabell râdea. Râsul ei se amesteca cu muzica asurzitoare: o orchestră cânta un cântec cunoscut şi sunetele cântecului se revărsau până în stradă, unde Orlando stătea ca priponit în loc, cu urechile ciulite şi ochii aprinşi de dragoste şi febră. Neonul unui felinar îi lumina crupa şi buzele înroşite, din care se prelingeau fire de salivă, picurând pe caldarâm. Nechezând apoi şi scuturându-şi coama, Orlando se repezi pe scări, năvălind pe terasă. Orchestra se opri. Perechile aflate pe ring îl priveau pe Orlando cu ochii consternaţi de spaimă. Femeile îşi strânseră de braţ partenerii, încercând să-i tragă într-un colţ retras. La mese de asemenea se produse o mare agitaţie. O femeie cu turban pe cap avu chiar un acces de isterie. Iar o altă doamnă leşină căzând sub masă.

Văzând-o pe Zabell, Orlando necheză năprasnic, încordându-şi crupa şi ridicându-se pe picioarele de dindărăt în aer. Zabell însă nu se pierdu cu firea, ci desprinzându-şi mâinile de pe grumazul tânărului veni spre Orlando şi prinzându-l cu gingăşie de căpăstru îl trase ea pe ring. La un semn al lui Zabell, orchestra se porni să cânte acelaşi vals şi încet-încet perechile îşi reluaseră dansul, iar toţi ceilalţi se întoarseră aşezându-se la mese. Ţinându-l în braţe pe Orlando, Zabell dansa. Şi Orlando ridicat în două picioare şi coama fluturând în vânt dansa şi el. Dansaseră astfel până dimineaţă. În zori, mai rămăseseră doar chelnerii şi trei perechi, care continuară să danseze pe terasă. Orchestra însă obosise şi muzicanţii îşi strângeau instrumentele pregătindu-se să plece acasă.

În sfârşit, în zori plecară toţi. Zabell şi cu Orlando mai rătăciră mult pe străzi, umblând cu paşi împleticiţi şi melancolici. Copitele lui răsunau în liniştea dimineţii pe caldarâmul umed şi presărat cu flori.

Când în cele din urmă ajunseră acasă, Zabell îşi lepădă veşmintele şi se băgă în baie. Îşi umplu cada cu spumă de şampanie şi îşi întinse trupul obosit în ea; îi făcu şi lui Orlando semn să vină lângă ea. Orlando se întinse alături şi spuma se revărsă pe margini, scurgându-se în şuviţe albe pe podea. Zabell îşi lipi cu tristeţe capul de grumazul lui. Orlando pufni pe nări şi nechezând încetişor, îşi culcă capul său frumos şi inteligent pe sânii dulci şi tari ai lui Zabell.

Astfel şi adormiră îmbrăţişaţi în baie, ca doi îndrăgostiţi, trezindu-se abia a doua zi spre prânz.

Deschizându-şi ochii şi căscând încă somnoroasă, Zabell descoperi pe trupul său un melc. Alţi melci umblau pe trupul lui Orlando. Melcii năpădiseră crupa lui Orlando, pieptul şi picioarele sale lungi şi nervoase. Zabell îşi scutură capul, ca după un vis urât şi melcii dispărură de pe trupul său şi de pe trupul lui Orlando.

Nu după mult timp însă dispăru şi Orlando. Se făcu nevăzut.

Zabell tocmai cânta la pian, când Daud cu faţa răvăşită şi părul transpirat năvăli ca o furtună înăuntru, zicând că Orlando dispăruse fără urmă. Îl căutară peste tot, prin tot oraşul, prin toate cârciumile. Dar Orlando parcă intrase în pământ.

A treia zi, Orlando reveni acasă singur, mahmur şi plin de bălegar. Când îl văzu, Zabell fu gata-gata să leşine. Daud însă o prinse în braţe şi o culcă pe canapea. Apoi luându-l pe Orlando de căpăstru îl duse la locul lui, în grajd. Spre seară, umplând cada cu apă călduţă, Zabell îl îmbăie frumos şi-l parfumă cu spray, apoi se retrase în apartamentul ei lăsându-l pe Orlando adormit în cadă. Orlando dormi adânc, nechezând din când în când şi tresărind prin somn. Spre dimineaţă, Zabell coborî doar în cămaşă şi stătu de veghe la căpătâiul lui, lipindu-şi faţa de botul său atât de drag ce se sprijinea de marginea căzii. Îl sărută pe creştet şi pleoapele închise sub care globii oculari se mişcau prin somn. Când, în sfârşit, Orlando se trezi din somn, Zabell îi aduse ovăzul şi şampania într-o urnă de argint suflat. Dar Orlando împinse urna la o parte şi nu se atinse de nimic.

Seara, Zabell umplu din nou cada cu şampanie şi presărând petale peste spuma albă, îl chemă lângă ea. Orlando veni tăcut şi se întinse acolo, lăsându-şi capul pe umerii săi albi. Stătură aşa mult timp tăcuţi, apoi ieşiră amândoi din cadă şi Zabell îl şterse pe Orlando cu prosopul, după care se întinse în pat. Cinară împreună, amîndoi cu gândurile duse aiurea. De altfel, aceasta fu şi ultima lor cină, la care mâncară doar fructe şi salată cu omletă şi pesmeţi. Zabell ridică o cupă de şampanie, bând în cinstea lui Orlando. Orlando bău şi el aţintindu-şi cu tristeţe ochii la Zabell. Spre dimineaţă, Orlando dispăru din nou. Şi de această dată pentru totdeauna!

În fiecare zi, Zabell îl aştepta privind pe geam înfrigurată. Dar Orlando nu mai revenea. Seara, Zabell se îmbăia singură în cada sa de alabastru. Singură îşi bea cafeaua. Singură stătea întinsă frământându-se şi transpirând noaptea din pricina tristeţii în patul ei. Când o năpădeau gândurile negre, se aşeza şi cânta la pian. Nu-şi mai vizita prietenii. Nu mai ieşea în oraş, nici la cafenea, nici la cumpărături. Stătea ziua în casă cu storurile trase şi se uita în gol. Zăcea câte o zi întreagă în baie şi se gândea numai la Orlando. Câte o zi întreagă cânta cu disperare la pian. Seara o apuca din nou tristeţea. Stătea gata-gata să se sinucidă.

Şi într-o zi chiar se sinucise. Îşi tăie în cadă venele, fără să simtă vreo durere. Cada se umplu de sânge. Narcisele se înroşiră. Spuma se înroşi şi se prelinse încet pe pardoseală.

Astfel sfârşi Zabell. Şi-l văzu în timpul dulcei sale agonii pe Orlando, galopând şi nechezând nostalgic undeva departe-n zarea cuprinsă de un tainic asfinţit. Îl văzu dispărând ca un punct, din ce în ce mai îndepărtat, mai dureros, mai tandru.

*(din vol. în curs de apariţie **Mama Sonya**)*

PROCES LITERAR

GEORGE CĂLINESCU ŞI „GENERAŢIA ICONARILOR" DIN BUCOVINA

Mihai Pînzaru
doctorand, Universitatea Chişinău

Catalogată de Călinescu în faimoasa sa „Istorie a literaturii române" drept „suprarealism bucovinean", creaţia generaţiei „iconarilor" prin sentinţele grave administrate de eruditul critic, a fost condamnată la uitare, dacă nu cumva sancţiunea o scoate în afara literaturii naţionale.

Aversiunea cu care criticul se năpusteşte asupra „iconarilor bucovineni", vocabularul utilizat, nu ne face decât să constatăm că ne aflăm în faţa unui judecător aspru, care nu lasă apărării niciun fel de şansă.

Negativismul lui Călinescu vis-a-vis de „iconari" dă de gândit. Procesul „iconarilor" s-a consumat în anii '40 prin verdictul lui Călinescu. Acum, la peste o jumătate de veac, este necesar a se redeschide dosarul literar al grupării, dacă nu vrem să rămână stigmatizată pentru totdeauna adevărata literatură bucovineană, care şi-a găsit şi făurit un loc în cadrul literaturii unei Românii întregite.

Un amplu studiu al lui Călinescu „Despre literatura regionalistă în genere", depistat de către noi în *„Adevărul literar şi artistic"* (nr.881 din 24 oct.1937, pag.13), ne-a deschis posibilitatea de a încerca o primă incursiune în critica lui Călinescu referitoare la acest subiect.

La sfârşitul anului 1937, criticul face remarca precum că „pentru România care strânge laolaltă provincii noi cu tradiţii particulare, problema (literaturii regionale — n.n.) trebuie cercetată cu toată seriozitatea, *cu primejdia altfel de a jigni sensibilitatea provincială*" (subl.n.).

Autorul, după o incursiune privind regionalismul literar din Italia şi Franţa, caută să-şi convingă cititorii anilor '30 că „la noi nu se face numai literatură de scriitori dintr-o regiune care observă şi cântă o regiune, dar şi *o literatură de ostentaţie regionalistă*" (subl.n.).

Fără a menţiona măcar o singură dată Bucovina pe parcursul întregului studiu, este lesne de dedus că aici este vorba de fosta provincie austriacă.

În privinţa părţii a doua a studiului său teoretic despre literatura regională, suntem în măsură să facem unele supoziţii. De această dată Călinescu atacă violent „orgoliul regional moldovean".

Tulburat profund de specificitatea şi de rolul ei major în a fi dat personalităţi de marcă — unele contemporane cu criticul —, Călinescu devine pătimaş, acuzând numai regionalismul moldovean.

„Moldoveanul — spune Călinescu — nu numai îşi descrie provincia dar e mândru de ea în aşa chip încât rezultă că nici nu poate avea cineva talent dacă nu e moldovean. Cutare publicist în proza căruia nu e nici urmă de specialitate, exaltă calitatea sa de moldovean".

Abandonând Moldova, Călinescu atacă din nou Bucovina, fără a o numi, scriind: „Dar sunt provincii în care voinţa de cultură dă naştere UNEI MÎNDRII REGIONALE (subl.n.) care poate să fie cam nepotrivită pentru buna intuire a valorilor".

Teoritician al literaturii regionaliste, violent cu Moldova şi Bucovina, blând cu Oltenia şi Banatul, Călinescu care în 1937, se sfia a critica direct Bucovina, devine vulgar în 1941 cu literatura bucovineană.

Fără a avea material bibligrafic şi arhivistic suplimentar, înclinăm să credem că criticul literar de la Bucureşti, avea totuşi unele reţineri în a critica direct Cernăuţii aflaţi sub pavăza lui Ion Nistor.

Dezastrul geopolitic din 1940, când Bucovina a fost sfâşiată şi Cernăuţii pierdut, l-au făcut pe Călinescu, printr-un exces de balcanism, să eticheteze o întreagă mişcare literară drept zgură a literaturii române.

Părerea noastră este că istoricul literar avea sentimente preconcepute în a nega tot ce venea de la Cernăuţi. Neculai Roşca este etichetat ca înfăţişând „caricaturi ale poeziei lui I. Barbu", Mircea Streinul cu „o hibriditate şi o lipsă de gust" ce „înăbuşe totul", Teofil Lianu, a cărui creaţie „plină de falsitate în acea căutare de vocabule dialectuale dizgraţuioase", G. Antonovici, cu „poezie gotică şi arborescentă", Iulian Vesper etichetat „implicat spiritualist făcând lauda ogoarelor şi a secerişului" etc.

Nimic nu-i place lui Călinescu din creaţia literară bucovineană a anilor '30, deşi alţi critici de seamă ai României au o altă părere.

Cazul lui MIRCEA STREINUL, care a depăşit limitele provincialismului bucovinean şi a pătruns în forţă în literatura naţională este exemplul cel mai elocvent de nedreptate pe care Călinescu îl face unui bucovinean.

Deşi cu 11 ani mai vârstnic decât Mircea Streinul, debutul literar în volum al lui Călinescu, ca prozator, începe în 1933, cu „Cartea nunţii" deci în acelaşi an cu cel al şefului „iconarilor".

Analizând apariţiile editoriale ale celor doi până în 1944, constatăm că prolificitatea lui Mircea Streinul este incontestabil superioară celei a lui Călinescu. Însă ceea ce atacă criticul literar este valoare artistică a operei lui Mircea Streinul.

Premiile obţinute şi critica favorabilă venită din partea lui Perpessicius, Pompiliu Constantinescu şi Miron Radu Constantinescu sunt trecute cu vederea de George Călinescu.

„Ion Aluion" şi „Drama Casei Timoteu sunt creaţii cu adevărat mari ale lui Mircea Streinul. Miron Radu Paraschivescu afirma că „în *Drama Casei Timoteu*, Mircea Streinul împlineşte o evoluţie şi un ciclu, care nu este numai al scriitorului, dar al unei întregi etape din evoluţia scrisului românesc. Am îndrăzni chiar să afirmăm că „Drama Casei Timoteu", ESTE SINGURUL ROMAN CU ADEVĂRAT MARE, DE MĂSURĂ ŞI ŢINUTĂ MONDIALĂ PE CARE L-A DAT ROMÂNIA ULTIMILOR 10-12 ANI (subl.n.) şi care poate sta cu cinste alături de înaintaşi ca Liviu Rebreanu sau Mihail Sadoveanu".

Călinescu trece cu vederea toate acestea chiar şi la pregătirea ediţiei a II-a a tratatului, precum şi în ediţiile prescurtate.

Moartea în aprilie 1945, l-a cruţat pe Mircea Streinul de ceea ce urma să i se întâmple datorită orientării sale politice şi tematicii sale literare. Cel care în „Prăvălia Diavolului", în 1942, critica vehement intervenţia sovietică în Bucovina şi ciuntirea acesteia, nu mai putea intra într-o eventuală revizuire a lui Călinescu, care i-a supravеţuit încă 20 de ani.

La numai un an de la moartea lui Mircea Streinul, Călinescu, a cărui orientare politică era deja definitivată, face o călătorie în U.R.S.S. şi începe o publicare magistrală a impresiilor de călătorie întreprinsă pe ruta Kiev–Moscova–Leningrad.

Alea jacta est!

Chiar dacă ar vrea Călinescu nu mai poate redeschide cazul Mircea Streinul, iar nedreptatea pe care i-a făcut-o ar fi trebuit — în mod normal — să-l urmărească până la moarte.

Jalonând numai câteva momente de pe parcursul unui deceniu şi jumătate, deschidem acest „proces literar", în care judecătorul iconarilor este George Călinescu, iar ca principal acuzat îl punem pe Mircea Streinul în calitatea sa de şef al grupării.

Ţinută timp de 50 de ani în fondurile secrete ale bibliotecilor, creaţia lui Mircea Streinul poate fi astăzi consultată şi cei în drept pot face judecăţi de valoare.

Pledoariile pro şi contra vor fi înserate în numerele viitoare.

Întrebarea este: A greşit sau nu George Călinescu?

Un prieten al lui Mircea Streinul: RUDOLF RYBICZKA

Vasile I. Schipor
doctorand, Universitatea Iaşi

Pictorul şi graficianul Rudolf Rybiczka, în România cunoscut azi, mai ales, prin străduinţele cercetătorului sucevean Emil Satco[1], s-a născut la 26 martie 1911, la Văşcăuţi pe Ceremuş, în familia lui Leo şi a Elisabethei von Jukowski. După obţinerea bacalaureatului la Gimnaziul de Stat din Cernăuţi (1929), se înscrie şi frecventează şase semestre (1930-1933) cursurile Facultăţii de Ştiinţe Naturale a Universităţii. În căutarea altor căi de afirmare, începe să deseneze şi să picteze, fascinat de studiul formelor şi figurilor.

Hotărâtoare pentru devenirea sa artistică este întâlnirea cu Mircea Streinul, „sufletul poeziei bucovinene tinere"[2], care îl aduce la „Iconar". Aici, Rudolf Rybiczka se formează în ambianţa frământărilor grupării literar-artistice angajate în afirmarea unei originale concepţii de artă, cultivând întoarcerea spre icoanele sufletului, aflate în vecinătatea sacrului, într-un univers păstrător al valorilor nealterate, arhaice ale românismului, năzuind spre înălţarea creştină în spaţiul înalt gotic al mănăstirilor bucovinene şi cu orgoliul de a impune specificul bucovinean („atmosfera de nord") ca model al „unităţii spirituale româneşti"[3].

Mircea Streinul, intuind marele său talent de desenator, îi solicită să-i ilustreze volumul de poeme *Tarot sau călătoria omului* (1935). Între cei doi se înfiripă o prietenie statornică. Despre anii de rodnică activitate, petrecuţi în atmosfera stimulatoare a marelui oraş cultural de pe Prut, mentorul său nota într-un reportaj însoţit „cu ilustraţiile futuriste ale lui Rudolf Rybiczka": *Făcând cale-ntoarsă, mă isbesc lângă o cârciumă de Rudolf Rybiczka, ale cărui tablouri cu noapte şi neguri sunt atât de tragice în lumina lor mohorâtă. Trecem pe lângă Catedrală şi ajungem la conservatorul de muzică* [...]. *Târziu, pe la orele 11, Liviu Rusu, Rybiczka şi cu mine ne ducem la restaurantul Drăguleanu, din piaţa Vasile Alecsandri, unde se adună hotvoleaua* [înalta societate, boema] *oraşului. Discutăm literatură, muzică şi pictură. Mai târziu, vin profesorul Tiţiţă Tarnavschi şi George Drumur aşa că discuţiile şi paharele de vin se întind până târziu, când dl. Drăguleanu dă ordin lăutarilor să se cărăbănească şi chelnerilor să tragă obloanele. Tiţiţă Tarnavschi se duce acasă, iar noi îl conducem pe George Drumur, care are de făcut şapte chilometri până la Horecea Mănăstirii*[4]. Tot Mircea Streinul, într-un alt reportaj, **Prin ţinutul huţulilor**, din care reproducem, pentru cititorul contemporan, un fragment mai amplu, scria: ... *prietenul meu îşi face subit apariţia. Cu şapcă de voiaj, cu ochelari verzi pe ochi, cu nu mai ştiu câte geamantane în mâini, Rybiczka are înfăţişarea unui englez din romanele lui Jules Verne, decis să vâneze elefanţi în India sau balene la coastele Groenlandei*[5]. În trenul de Vijniţa... *fiind sâmbătă, călătoreşte puţină lume, aşa că Rybiczka şi cu mine putem discuta nestingheriţi. Evident pălăvrăgim despre ţinuturile, pe cari le vom vizita:*

– Vom străbate prin nenumărate pericole, — îmi spune prietenul [...].

– Intrăm în împărăţia magicului şi-a aventurei. Karl May n-a văzut decât Africa şi America, noi vom vedea Vijniţa, de unde vom porni mai departe, spre tainele groaznicului necunoscut.

– O, zei! spun eu. Şi nici nu mi-am făcut testamentul.

– Dacă eu voi cădea sub gloanţele contrabandiştilor, — continuă Rybiczka, — te rog să-i transmiţi Prinţiţoasei ultimul meu salut. Azi dimineaţă, când îmi luam cafeaua cu lapte la cofetăria Nidzielski, mi-a căzut o muscă în ceaşcă.

Până în apropiere de Vijniţa, Rybiczka îmi istoriseşte despre contrabandiştii de pe Ceremuş, urşii din Carpaţi şi huţuli[6].

Importantă, pentru evoluţia sa ca artist plastic, în perioada cernăuţeană este şi îndrumarea primită din partea criticului de artă W. Zalozezsky.

În 1937, Rudolf Rybiczka pleacă la Bucureşti, unde ilustrează reviste literare, mai multe volume de versuri şi câteva antologii, semnează cronici plastice. În 1940 se stabileşte în Germania, oprindu-se la Breslau. După război, la care participă în calitate de combatant, se stabileşte la Hamburg şi se dedică desenului şi picturii. Organizează în noua sa patrie expoziţii bine primite în lumea artistică germană. La Radolfzell-Bodensee, unde se mută în 1951, activează, în cea mai rodnică perioadă a creaţiei sale, în cercul cunoscuţilor pictori Otto Dix, Höri-Erich Heckel, Kurth Georg Becker, Rudolf Stuckert. Din 1967 creează la Kressbronn-Bodensee.

Rudolf Rybiczka participă, cu lucrările sale de grafică, gravură şi ulei, la numeroase expoziţii personale şi de grup: Cernăuţi (1935, 1937, 1938), Bucureşti (1939), Cluj (1939), Breslau (1940), Stuttgart (1942-1943), Hamburg (1944, 1948), München (1951), Schafhausen (1953), Stuttgart (1954), München (1955), Lindau (1957), Bregenz (1959), Stuttgart (1960), Konstanz (1964), Singen (1952-1973), Bremen (1956), Baden-Baden (1954), Nürenberg (1955), Bamberg (1956), Friedrichshafen (1958), Wiesbaden (1960), Düsseldorf (1960), Augsburg (1964), Salzburg (1965), Graz (1968), Regensburg (1972, 1974-1975), New York (1979-1980). În prezent se află în pregătire o expoziţie la **Bukowina Institut** din Augsburg.

Consecvent, maestrul Rudolf Rybiczka realizează, timp de şase decenii, o operă strălucitoare prin originalitate, varietate tematică, viziune şi semnificaţii profunde. Universul tablourilor sale cuprinde peisaje, portrete, natură moartă, reprezentări scenice de mare forţă expresivă, cu rădăcini, unele, în inima miturilor şi eposului baladesc din nordul României şi care comunică o intensă bucurie a culorilor, rod al unei fantezii bogate, al unui temperament dramatic aflat, parcă, mereu sub vraja dorului şi a visului adânc. „Optimist nu lipsit de îndoieli",[7] artistul caută să exprime idealul unei generaţii, înfiorat de sentimentul pierderii şi al dorului. Rybiczka pare că poartă, săpată adânc în icoanele sufletului său, Bucovina natală, care trăieşte prin numeroase teme şi motive, răsfăţată în lumina intensă a peisajelor încărcate de lirism, cotropite de soarele verii, pline de freamătul vieţii dintr-un anotimp fabulos: *Strada Bräuhaus din Cernăuţi* — 1946, *Iazul din Adâncata* — 1946, *Seceriş în Bucovina* — 1949, *Fete la seceriş* — 1952, *Vară fierbinte* — 1953, *În Carpaţi* — 1954, *Întoarcerea călăreţului* — 1954, *Depănătoarea de lână* — 1955, *Văcăriţă româncă* — 1956, *Cinci cosaşi* — 1956, *Cioban* — 1956, *Fete pe stradă (Văşcăuţi)* — 1960, *Vara* — 1960, *În faţa casei bunicii* — 1966, *Peisaj bucovinean* — 1971, *Câmpuri coapte* — *Valea Cotovăţului (Trestiana)* — 1972, *Cosaş* — 1979.

După activitatea din România, de ilustrator al creaţiilor lui Mircea Streinul (1935-1940), Rudolf Rybiczka evoluează continuu. Grija deosebită pentru culoare, ciudata folosire a liniilor şi predilecţia pentru liniile frumoase, cărora le conferă funcţie de simbol, evoluţia tot mai accentuată spre pictura abstractă caracterizează creaţiile sale din perioada germană, în care „impresia vizuală şi trăirea interioară se unesc în tablouri în care linia şi culoarea alcătuiesc forme metaforice"[8]: *Fete citind* — 1953, *Pentru Elisabeth* — 1956, *Bufniţe* — 1957, *Geneză* — 1963, *Interior festiv* — 1965, *Secţiune într-un hrib* — 1966, *Sfânta Familie* — 1968, *Trei femei* — 1972, *Cocoş înfuriat* — 1972, *După aselenizare* — 1973, *Înger printre păcătoşi* — 1974, *Vinerea Mare* — 1974, *Moartea celui sfinţit* — 1975, *Variaţiuni IV la o compoziţie muzicală* — 1987. Deosebit de expresive sunt şi portretele: *Bătrânul şi marea* — 1957, *Torcătoare din Bucovina* — 1961, *Bătrânul pescar* — 1965, *Bătrân* — 1969, *Nuţa, o româncă din Adâncata* — 1987.

Galbenul este culoarea preferată a pictorului Rudolf Rybiczka. I se asociază tonurile de roşu, nuanţele de verde şi albastrul şocant în compoziţii pline de lumină. În multe din creaţiile sale obţine efecte surprinzătoare prin contraste cromatice incitante şi profunzimi spaţiale ademenitoare.

Rudolf Rybiczka, „pictorul şi graficianul sensibil, bogat în idei",[9] „nu poate fi inclus în nici un curent artistic".[10] El rămâne un original, un reprezentant de primă mărime al picturii contemporane.

Note:
1. Emil Satco, *Arta în Bucovina*, II, Suceava, 1991, p.172-174
2. G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, Ediţie şi prefaţă de Al. Piru, Bucureşti, Editura Minerva, 1982, p.906
3. Liviu Rusu, *Pentru un fenomen cultural al Bucovinei*, în „Iconar", Anul II, nr.10, 1937, p.4. De acelaşi, *Elemente gotice în cultura Bucovinei*, în „Iconar", Anul II, nr.11, 1937, p.3
4. Mircea Streinul, *Oraşul dintre ceţuri. Reportaj despre minunile unui oraş*, în „Vremea", Bucureşti, Anul X, nr.516, 5 decembrie 1937, p.9
5. *Ibidem*, nr.498, 1 august 1937, p.5
6. *Ibidem*, p.5. Informaţii de interes şi în nr.500, 15 august 1937, p.4 şi 501, 22 august 1937, p.4 în care se continuă reportajul lui Mircea Streinul.
7. Christoph Bauer, în *Rudolf Rybiczka, Das bildnerische Werk*, mit einem Beitrag von Christoph Bauer, Herausgegeben von Paul Gönner, Edition Gönner Hilzingen (Hegau), 1994, p.10. Album retrospectiv dedicat poeţilor bucovineni Mircea Streinul, Vasile Posteucă, Geroge Drumur şi Traian Chelariu, prietenii artistului Rudolf Rybiczka.
8. Ibidem, p.11
9. *Sinneberg, în „La revue moderne", Paris, 1965, apud* Zum Geleit Rudolf Rybiczka, f.a., p.VII
10. *Ibidem*, p.VII

Grafică: RUDOLF RYBICZKA

ARHIVA „ICONAR"

Liviu P. Morariu

Soarta, de atâtea ori ingrată, ne privează de bucuria lecturii în manuscris a unor produse de-ale scriitorilor ce trebuie ținuți la inimă. Cu atât mai mult în cazul lui Mircea Streinul, deși acesta a scris extrem de mult în decursul agitatei sale vieți. Din fericire, la Biblioteca Academiei Române s-au păstrat, cu proveniență diversă, patru scrisori din nenumăratele pe care presupunem că le-a expediat prolificul autor bucovinean. Le înfățișăm acum pentru prima dată cititorilor, cu satisfacția și a descoperirii unor elemente care vor interesa, desigur, istoria noastră literară.

Prima scrisoare, în ordine cronologică, cea adresată recunoscutului critic Pompiliu Constantinescu, ni-l înfățișează pe activul Mircea Streinul trăind bucuria colegilor de generație, ridică voalul de deasupra greutăților înfruntate în nobila misiune culturală pe care și-o asumaseră, și-l arată, în același timp, pe vajnicul apărător al literaturii regionale reticent în ceea ce privește impunerea pe plan național. Ca notă tehnică, am face câteva precizări:

a) Cronica despre „Exod" a apărut în *„Vremea"* an VII, nr.325, 11 februarie 1934, p.7.

b) Poemul la care se face referire este *„Epiteleza"* și a apărut în aceeași revistă nr.331, 25 martie 1934, p.8.

c) Reacția criticului la „programul editurii noastre" este materializată mai devreme, în numărul 329, din 11 martie 1934, p.7, unde Pompiliu Constantinescu spune: „Am primit de curând o nouă serie de plachete cu versuri din Bucovina, editate de „Iconar", iar mai departe „Tinerii versificatori bucovineni merită un omagiu simbolic pentru timpul care-l jertfesc lecturii poeților și chiar pentru truda de a-și stângăci, deocamdată, un alt limbaj decât acel al meschinelor nevoi cotidiene".

A doua misivă, către Cezar Petrescu, este un ecou la premierea de către Societatea Scriitorilor Români și este de remarcat sintagma care nu pare să-l fi caracterizat întotdeauna pe Mircea Streinul, atunci când se declara „modest scriitor regional". Cât privește „prețuirea", aceasta a fost constantă, pentru că dânsul a avut permanent înaintea ochilor acea „generație eroică" din care făceau parte G.Călinescu, Mircea Eliade, Vladimir Streinul, Pompiliu Constantinescu și Cezar Petrescu (citați în mai multe locuri și-n diverse perioade).

Cartea poștală adresată bucovineanului I.E.Toroutiu face aluzie la o situație care ne scapă.

A patra scrisoare este o reacție la poziția favorabilă a lui Perpessicius față de tinerele talente din nordul țării („poezia surprinzătoare, de grație și modernitate, a tinerii Bucovine", așa cum apare ea în „antologia domnului Mircea Streinul" — *Opere*, vol.VIII, București, Minerva, 1978, p.160). Verdictul de care este vorba în scrisoare presupunem că se referă la romanul *„Ion Aluion"*, despre care criticul avea să afirme: „drama se înalță până la nivelul miturilor tragice ale antichității", remarcând în autor un „abil povestitor, ce știe să construiască o narațiune, să o gradeze, să-i intensifice efectele, în aceeași măsură în care se pricepe să schițeze un portret sau să deseneze un peisagiu. Poet înainte de toate, dl. Mircea Streinul utilizează metafora sau descrierea sugestivă, cu cari suplinește sau conturează acțiunea. Scene de efect abundă...". (Loc.cit. p.156).

Mai găsim, însă, tot aici și o informație bibliografică pe care încă n-am elucidat-o — aceea a unei variante franceze după „Lupul din Țara Huțulilor". După cum și faptul că romanul era terminat în 1938, deși urma să apară, ca mai toate scrierile sale, cu întârziere, în 1941.

Dar să-i dăm cuvântul lui Mircea Streinul:

Cernăuți, în 18 Feb.1934

Stimate Domnule Pompiliu Constantinescu,

În primul rând, Vă mulțumesc călduros că ați binevoit să scrieți despre „Exod" — cartea domnului Traian Chelariu. Pentru noi, cari suportăm cu destulă resemnare deficitele unei întreprinderi editoriale, e o mare încurajare când se ocupă un critic de prestigiul Domniei-Voastre de publicațiunile ICONARULUI. Ne merge greu pentru că — nedispunând de alt capital decât salariile nostre — nu putem publica o carte de proză compactă, care ar avea șansa să se vândă. Domnia Voastră ați subliniat utilitatea ICONARULUI. De când activăm noi în Bucovina, literatura se discută aici și dispunem și de cotidianul domnului Ministru Ion I.Nistor, care publică zilnic foiletoane literare. Astfel, putem face atmoferă// cărților apărute la București, și o facem cu bucurie. Domnia-Voastră se pare că n'ați văzut încă un talent între cei publicați în ICONAR. Poate aveți dreptate. Cred, totuși, că măcar unul dintre noi, scriitorii Bucovineni, va reuși să aibă circulație românească, nu regională, și vom fi mulțumiți și cu atâta.

Vă trimit alăturat programul editurii noastre. Poate veți găsi lucruri interesante în el. Remarcăm că „Vremea" a scris în mai multe rânduri despre noi și ne-ar bucura dacă ați scrie câteva rânduri — o notiță — despre acest program.

Vă trimit și un poem. Dacă-l credeți publicabil, Vă rog să-i faceți loc în „Vremea".

Cu deosebită stimă

Mircea Streinul

în Cernăuți,
strada Transilvaniei, No. 171
/B.A.R., S 3/CDLVI /

Cernăuți 4. V. 1935

Stimate domnule Cezar Petrescu,

Vă mulțumesc din tot sufletul pentru premierea încercărilor mele lirice din „Itinerar cu anexe în vis".

Primiți, Vă rog, asigurarea întregii mele prețuiri de modest scriitor regional,

Mircea Streinul

în Cernăuți, str. Dr. Mikulicz, No. 1

Pe plic: Domniei Sale domnului Cezar Petrescu redactor la ziarul „Curentul", în București (Palatul Nifon), str. Doamnei, No. 1, etaj I
/B.A.R., S 46/DCCCVII/

Distinse Domnule Profesor I. E. Toroutiu,

Știu care sunt părerile Domniei-Voastre despre mine și, deocamdată, aveți perfectă dreptate. Dar numai deocamdată. Vă scriu din Cernăuți, unde voiu rămâne // de-acuma înainte. Vă rog să citiți articolul meu „Notă la poezia bucovineană de azi", apărut în numărul pe Maiu a.c. al „Revistei Fundațiilor Regale".

Vă salută respectuos, fără nădejdea unui răspuns, al Domniei Voastre

Mircea Streinul

în Cernăuți, str. Dr. Mikulicz, 2

N. B. Mi-am permis să Vă dedic volumul de proză „Aventura domnișoarei Zenobia Magheru", care va apare peste 2 săptămâni la „Vremea".

Respectuos, M. Str.

Carte poștală: Stamp. poștei — Cernăuți 16 mai, București 17 mai 1938; Adresa: Domniei Sale Domnului Profesor I. E. Toroutiu, membru cor. al Academiei Române, în București, str. Gr. Alexandrescu, Tipografia „Bucovina"
/B.A.R., S 23/XL/

Cernăuți, 9. 9. 1938

Distinse Domnule Profesor Perpessicius,

Voiam să Vă scriu de mult, însă nu știam dacă V'ați întors la București. Voiam să Vă scriu, pentru a Vă mulțumi — dar, oare, e posibilă vre-o mulțumire pentru marea Domniei Voastre înțelegeri? — la atât de caldele cuvinte, pe cari le-ați rostit pentru antologia noastră. Nu numai eu, dar și Gh. Antonovici, George Drumur și Neculai Roșca, Vă rămân îndatorați pentru cuvântul Domniei-Voastre.

Am primit azi carta poștală. Aștept cu emoție verdictul Domniei- Voastre, căci el va avea să pecetluiască un destin literar, și — poate — și unul omenesc.

Lucrez la o versiune franceză a unui roman al meu — pe care-l voiu trimite la concursul dlui Miron Neagu — și care cred că va putea apare // și într'o editură din Paris.

Îmi voiu permite, să adaug, deci, la dedicația „Corbului de aur" și aceea a „Lupului din țara Huțulilor" în limba franceză (titlul provizor e acela de „Le loup blanc").

Aceasta, pentru a-mi arăta nemărginita admirație și respectuoasa dragoste față de unul din puținii oameni și poeți, totdeauna, adevărați.

Devotat,

Mircea Streinul

în Cernăuți, str. Dr. Mikulicz, no. 2.
/Bibl. Acad. Rom., Cota S 7/MXLVII/

Cronica literară

POESIA CA O DIVINITATE VULNERABILĂ

(Constantin Hrehor: *Ninsori providenţiale*, Suceava, 1994)

Nicolae CÂRLAN, cercetător, Muzeul Bucovinei, Suceava

Poet din stirpea iconarilor — tipologic vorbind — cărora le duce mai departe stindardul imagismului contemplativ, al sobrietăţii reflexive şi expresivităţii strunite, preotul poet Constantin Hrehor ne-a reţinut atenţia, în recenta-i apariţie editorială (*NINSORI PROVIDENŢIALE*, Suceava, Ed.Licurici, 1994), în primul rând prin meditaţia gravă asupra tragismului ontologic. Şi cum poeticul nu-i altceva decât *poein*-ul Naturii, expresia transfigurată a existenţei, rezultă că întruchiparea sa concretă nu se poate produce decât în ipostaza de poesie prin mijlocirea poetului. În aceste circumstanţe, atitudinea moditativă, având ca obiect de referinţă poesia şi agentul ei generator, apare la Constantin Hrehor nu numai firească dar şi necesară în chip ineluctabil, căpătând o frecvenţă tot mai insistentă şi devenind, către sfârşitul volumului, un fel de stare de spirit obsedantă. În mod implicit, autorul are în vedere relaţia dintre poetic şi poesie, prin intermediul poetului, atunci când afirmă definitoriu că „poesia-i o divinitate vulnerabilă“, metaforă de o forţă expresivă atât de complexă, că poate oricând figura ca titlu pe coperta unui tratat de estetică ad-hoc. Denotă limpede că poeticul, pogorât din lumea numenală în aceea fenomenală a poesiei, este, *ipso facto*, expus, într-un fel sau altul, unei inexorabile perenităţi determinate, adică limitate. De altfel, însăşi metafora din titlul volumului nu acceptă, credem, o mai adecvată decodare decât pe aceea că harisma glacială de sorginte providenţială, revărsată asupra celor (puţini) aleşi, dintre cei (mulţi) chemaţi (cei — înspăimântători de mulţi — nechemaţi, oricât de agresivi, sunt refuzaţi ideii şi, ca atare, nu încap nici în discuţia de faţă) este sortită, prin cădere, înstrăinării de esenţa-i primordială, tinzând totuşi, necurmat, spre regăsirea identităţii de sine, ca într-un veritabil circuit spiralat de natură hegeliană, în cadrul căreia eul poetic se constituie într-un factor bifuncţional: primind harisma poeticului, îi perverteşte eternitatea, pe de o parte, iar pe de altă parte îi populsează resorturile spre consimilitudinea pierdută („te obsedează versul primar“, notează, în acest sens, poetul). Cale destul de anevoioasă, complicată şi dificil de parcurs, bătătorită fiind mai întâi de şirul nesfârşit al celor mari care au epuizat resursele de noutate până la definitivă pustiire: „nimic nu-i nou în zădărnicie“.

În aceste condiţii nu ne mai poate surprinde să citim pe parcursul volumului constatări sceptice ca acestea: „scribul e inutil“, „ape subţiate de secetă sunt cuvintele“, „nici o boare estetică nu mai trece pe deasupra filei de scris“. Dar, întrucât „metafore îţi cutreieră inima ca furnicile“, tentaţia de a zămisli „un poem mondial“ rămâne intactă, cu toate orgoliile şi riscurile inerente: „de câte ori nu te porneşti / cu încrâncenare să croieşti un poem / mondial să strămuţi scaunele super-mega-star-urilor / criptele clasicilor / să obligi istoria literaturii să o ia de la / început, să se scrie în fotoni, în decibeli; / în caznă de răstignit storci deasupra paginii / inima ca pe un spălător de restaurant îmbibat de esenţe tari...“. Şi dacă în universul poeticului, poetul se identifică cu „furnica rătăcită pe serpentinele Everestului“, asta nu înseamnă că ultima finalitate a meditaţiei despre poesie trebuie să fie sceptică în mod neapărat, căci, în pofida imenselor acumulări perpetuu înmagazinate şi înmagazinabile, mai rămâne oricând o şansă ca strigătul scribului să se sublimeze ca „un nou strat de sare“ cu care se „acoperă marea“.

Desigur, condiţia tragică a poesiei actuale ne este transmisă de Constatin Hrehor printr-o serie de metafore frapant-sugestive în primul rând datorită cruzimii conotaţiilor pe care le dezvoltă: „poesia-i o tranşee cu porumbei împuşcaţi/ poesia-i setea din oasele răstigniţilor“, poetul însuşi identificându-se cu „locul unde vinul sfârşeşte în taină / centrul graţiei, umilinţa, supliciul, / centrul îndurerării şi portul ultim cu care se / încheie marea ascezei“. De unde şi observaţia exclamativă: „prea-s pline de moarte epistolele mele“, urmată de constatarea preaplinului afectiv: „... de voi mai adăuga un cuvânt / iarăşi o să scriu o elegie...“, dublate de remarca, tot autoreferenţială: „iar mă las bântuit de armoniile utopiei orgolios închipuindu-mi că scrierea ne va păzi de moarte“, ceea ce impune poetului un destin sisific: „poetul scrie mereu ultimul poem / mereu îl rescrie pe primul / tragic alunecă pe tărâmul propriei rostiri / înghiţit de viziunea mărilor voalate / în fiecare poem e o fiolă de disperare / un snop de trompete care reclădesc zidul absurd“.

Am putea, fireşte, continua şi cu alte glose şi exemplificări, dar considerăm suficiente argumentele de până aici în sprijinul opiniei că ne aflăm în prezenţa unui poet modern, ca gândire, viziune şi expresie, cu o acută conştiinţă artistică, preocupat tot mai intens de autoreferenţialitate, aflat probabil la o răscruce a căutărilor, după traiectul entuziast din *Prier* şi cel dubitativ din *Târziu înclinat*. Un lucru e cert: Constantin Hrehor, în pofida viziunii sceptice din acest volum (somptuos ilustrat cu o grafică, aparţinând autorului, în măsură să sporească conotaţiile textelor cu noi valenţe, altminteri greu de întrevăzut) nu va abandona poesia şi nici nu va înceta să creadă, cu forţa-i expresivă şi fervoarea inspiraţiei care-i sunt caracteristice, în şansele şi virtuţile ei mântuitoare: „Nimic nu-i mai puternic în cale a năvălitorilor ca / zidul de manuscrise“, căci gravitatea cu care meditează asupra actului de creaţie poetică nu denotă decât o garanţie sigură că harul cu care a fost investit s-a dublat, iată, de o conştiinţă artistică pe deplin dobândită. Că această conştiinţă va evolua spre alte coordonate şi ipostaze e mai mult decât previzibil, dar faptul în sine s-a produs şi s-a făcut public prin intermediul acestor *Ninsori providenţiale*, care ne vorbesc, în registru tragic, despre fragilitatea poeticului întrupat în poesie, încât apelul „noli me tangere“ apare pe de-a-ntregul justificat, ca un S.O.S., lansat în disperare de cauză, de un poet care navighează pe apele frământate ale acestui bulversat sfârşit de veac şi mileniu.

Grafică: RUDOLF RYBICZKA

Motiv pentru o gravură în lemn

Mircea Streinul

Trei sfinţi ierarhi, cu ochi domoli,
albaştri poate;
la stânga un zaraf ce banul îşi socoate.
Deasupra, Duhul sfânt — hulub de aur,
iar fondul: fund întins de verde plaur.

Critica literară despre d. MIRCEA STREINUL

(Din vol.I, „Prăvălia Diavolului", 1942, Bucureşti)

„...În ultimul său roman, „Drama casei Timoteu", Mircea Streinul împlineşte o evoluţie şi un ciclu, care nu este numai al scriitorului, dar al unei întregi etape din evoluţia scrisului modern românesc. Am îndrăzni chiar să afirmăm că „Drama casei Timoteu" este singurul roman cu adevărat mare, de măsură şi ţinută mondială, pe care l-a dat România ultimilor 10-12 ani, şi care poate sta cu cinste alături de înaintaşi ca Liviu Rebreanu sau Mihail Sadoveanu, continuându-i cu vrednicie."

Miron R. Paraschivescu (în „Evenimentul")

„În proză anul 1941 a adus o consacrare prin romanul „Drama casei Timoteu", semnat de Mircea Streinul. Criticile elogioase ce i s'au adus ca şi valoarea certă a romanului îl situiază pe autor drept unul din cei mai autorizaţi prozatori tineri şi cel mai de seamă prozator al Bucovinei."

Dan Bălteanu (în „Universul")

„„Drama casei Timoteu", romanul d-lui Mircea Streinul, cu rezervele făcute numai de unii critici, a fost socotită o carte excepţională şi subscriem pentru acest calificativ."

Aurel Tita (în „Curentul")

Cunoscut ca unul dintre cei mai valoroşi poeţi tineri, autor al mai multor culegeri de aleasă simţire şi viziune, ca: Zece cuvinte ale fericitului Francisc din Assisi, Bucolice, Ulise reiterat, etc., d. Mircea Streinul a reuşit deopotrivă să se realizeze şi în proză. Opere ca Ion Aluion, Viaţa în pădure şi mai ales această Dramă a casei Timoteu sunt dintre cele mai bune ale genului.

„Stilul lui Mircea Streinul este simplu şi curat, doar pe alocuri încărcat cu anumite preţiozisme livreşti şi romantice. Ele se acordă cu acţiunea povestită şi contribue să rotunjească imaginea acestei opere de merit."

Ion Şlugariu (în „Meşterul Manole")

„Domnul Mircea Streinul, acest cântăreţ al neuitatei Bucovine, este un mare scriitor."

Virgil Carianopol (în „Gazeta Ţării")

„Domnul Mircea Streinul a scris un roman cu ţărani, fapt ce ar părea imposibil după clasicele realizări ale maestrului Mihail Sadoveanu. Totuşi cartea aceasta reprezintă o importantă etapă în evoluţia romanului românesc."

Al. Bilciurescu (în „Timpul")

„Dintre poeţii bucovineni, desigur că Mircea Streinul rămâne cel mai reprezentativ."

Ioan Negoiţescu (în „Ţara")

„În aceste clipe înfrigurate când Bucovina redevine pământ românesc, este pentru noi nu numai o datorie, dar şi o plăcută coincidenţă, să ne ocupăm de opera unui tânăr scriitor bucovinean, care ne-a atras atenţia, în cursul anilor, cu pasionată stăruinţă; asupra unei surprinzătoare renaşteri literare a provinciei noastre nordice. Pe lângă meritele sale recunoscute, de poet fecund, d-lui Mircea Streinul îi revine, în cea mai bună parte, şi cealaltă recunoaştere, am putea spune chiar recunoştinţă, de animator al tinerei mişcări poetice arborosene..."

Pompiliu Constantinescu (în „Vremea")

„Şirele de faţă nu vor să fie mai mult decât un „jurnal de lectură". Nici cronică, nici — mai cu seamă — critică literară. Critica literară îl va aşeza pe Mircea Streinul, cu cartea sa ultimă, acolo unde-i este locul: alăturea de puţinele, marile momente ale romanului modern românesc, lângă un Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Mateiu Ion Caragiale.

Cât despre cronicar, el va însemna apariţia cărţii, cu judecăţi mai mult sau mai puţin temeinice, dar întotdeauna şi în primul rând informative, cu aceeaşi conştiinciozitate profesională în care este ţinut să vestească şi apariţia ultimului roman al d-lui Mihail Daia...

Cele ce vroim noi să spunem aici nu atinge niciunul din aceste câmpuri de activitate; mult mai puţin, sau mult mai puţin analitice, judecăţile noastre vor să semnaleze apariţia acestei cărţi ca pe un fapt divers literar. Ca pe un fapt, — pur şi simplu. Nu e un biet calambur, dacă întâmplător cartea se şi cheamă „DRAMA CASEI TIMOTEU".

Dar această „dramă", prin care cu osebire ne place să-l urmărim pe Mircea Streinul în plina şi bogata lui evoluţie, capătă într'adevăr proporţii universale. Şi literele româneşti cuceresc — astăzi, tocmai astăzi, — un rang nebănuit şi nou în literatura lumii. Pentru aceasta toate laudele i se cuvin lui Mircea Streinul.

Cu „Drama casei Timoteu", el ne urcă în pridvor, ca să ne arate cât de bine, de larg şi cuprinzător se poate vedea şi de la noi peste mări şi ţări. Intrăm în lume. În lumea mare. În lumea pe care n'o vom cunoaşte niciodată cu adevărat, decât privind-o dela noi. Şi în măsura aceasta chiar, — integrându-ne ei.

Mircea Streinul e un autor clasic. Un scriitor de măsură antică. În concepţie, ca şi în meşteşug. Eroii săi îl reprezintă până la o totală identificare. El trăieşte în ei, fiindcă i-a scos din el. El nu va putea spune, cum n'au putu-o face nici Eschil, nici Corneille, nici Hugo, nici Dostoiewski, — nici André Malraux, care ne aminteşte acest lucru — el nu va putea spune, aşa dar, odată cu Flaubert, despre eroii săi: „Dacă e nevoie, îi voiu svârli pe toţi în aceeaşi mocirlă!"

Fiindcă eroii lui Mircea Streinul, ca şi ai giganţilor pe care-' numirăm mai sus, sunt purtătorii unor adevăruri pe care Mircea Streinul le-a crescut în el, le-a rupt din el. Sunt, mai pe scurt, concretizarea, pe planuri multiple şi întretăiate, a unei conştiinţe ajunsă la o rotunjime, la o totalitate organică.

Mircea Streinul nu este, însă, numai un mare poet, este şi un mare epic. Aceste idei fundamentale cresc în cartea sa, odată cu grânele, cu plozii, cu vitele, cu avuţiile măsurate în aur. E o savantă suită, muzicală, arhitectonică, toată această „dramă a casei Timoteu".

Şi când am afirmat că „Drama casei Timoteu" este o carte mondială, formulam, poate subconştient, adevărul prin care ea trece de hotarele lumii vechi, ca să se întâlnească, odată mai mult, cu acea turburătoare dramă, care este „Electra" lui Eugen O'Neill.

Ar mai fi, poate, de arătat în ce măsură Mircea Streinul este un Dostoiewski român; în ce măsură stilul său — plin de minuni şi de gingaşe naivităţi — dovedeşte un epic de cea mai aleasă şi crudă tărie, însă nu e nevoie. Alţii, mai pricepuţi decât noi, o vor face.

Dar însemnarea noastră, dacă nu vrea să fie o critică, nu tinde nici la o explozie de bucurie pentru cea mai mare carte a ultimilor ani. Ar fi prea puţin faţă cu ceeace ne-a dat Mircea Streinul.

Cartea sa e tristă. E dureros de tristă, ca toate cărţile mari. Ea lasă în gură un gust amar şi în ochi o culoare vânătă, de oţel, în ale căruia reflexe abia se alege, ca între ape, firul luminos, dar hotărât, a conştiinţei de sine, formulată, însfârşit, în întreaga ei plinătate, pe pământul şi în limba unei Românii, care de această unitate avea nevoie mai presus de orice."

Miron R. Paraschivescu (în „Timpul")

„În opera aceasta de replămădire şi reoglindire a noii Bucovine, d. Mircea Streinul îşi are partea sa de contribuţie şi merit, atât prin bogăţia, cât şi prin calitatea manifestărilor sale poetice.

„Drama casei Timoteu" se desfăşoară în umbra unei premise, sau unei teme, din prag formulată şi reapărând ici şi colo, din vârtejul episoadelor, încât singur instinctul epic al unui romancier de originalitatea şi intuiţiile d-lui Mircea Streinul putea să abată tot ceeace s'ar fi putut infiltra în textura intimă a naraţiunii şi i-ar fi putut diminua impulsul dramatic.

Tot ceeace se va întâmpla în agitatul curs al romanului, şi nu odată evenimentele iau înfăţişarea unui adevărat galop al crimei şi al morţii, stă sub semnul prologului şi funebrelor lui sugestii. Inochent Timoteu ispăşeşte crima de a-şi fi omorît tatăl şi întreaga scenă de închisoare, dimpreună cu obsedantul peisagiu pluvial, cu jocul de umbre chinezeşti al actorilor, cu sgârcita mărturie a criminalului, în care e vorba, — scurtă lumină de fulger repede stinsă, — de o luptă cu diavolul, strecoară în sufletul cititorului o senzaţie tulbure, de taină sigilată, de misterioasă cutie a Pandoriei, din care se vor revărsa tot atâtea nefericiri.

Destinul antic, care a urmărit pe Oedip şi pe atâţia eroi ai dramaturgiei helenice, e străbătut aici de un fulger de optimism, de înverşunată împotrivire, care va trebui până în cele din urmă să anuleze blestemul. Iată concepţia personală a romanului d-lui Mircea Streinul, iată viziunea şi sumbră, şi senină în acelaş timp, din Drama casei Timoteu şi care imprimă acestui roman un blazon de intensă majestate. Cu o imagină de circumstanţă — e ca şi cum la capătul atâtor suferinţi şi în decorul idilic dela Colonos, Oedip şi-ar fi recăpătat vederea."

Perpessicius (în „Acţiunea")

REVISTA REVISTELOR

EXOD nr. 1; 2

Societatea Culturală „Traian Chelariu" din Dărmănești-Suceava, care are menirea de a repune în valoare întreaga creație literară (lirica, proza, dramaturgia, eseurile filosofice și jurnalul) a scriitorului TRAIAN CHELARIU (1906-1966), născut la Dărmănești, a scos suplimentul literar EXOD, numerele 1 și 2. Bănuim că este unica societate culturală dintr-un centru rural din țară care își editează articolele și studiile de cultură și literatură dedicate nu numai patronului, scriitorul Traian Chelariu, ci și întregii spiritualități bucovinene. Titlul periodicului a fost preluat după volumul de debut omonim al lui Traian Chelariu EXOD, apărut în 1933, la Cernăuți, și care cuprinde peste 70 de poezii.

Din cele două numere se detașează articolele și studiile închinate scriitorului omagiat: „Traian Chelariu — reprezentant de seamă al **Iconarilor** *" de V. Nicolaiciuc; „Traian Chelariu sau rafinamentul clasicist" de Adrian Dinu Rachieru: poezii inedite ale lui T. Chelariu: Bulboanele, Straiul; memorii semnate de Iolanda Filipescu, prietena scriitorului și trecută cu un an în urmă în eternitate; „Traian Chelariu de strajă la porțile Universității din Suceava" (consemnarea dezvelirii bustului scriitorului); interviuri despre personalitatea lui Traian Chelariu cu prof. dr. Grigore Bostan sau despre activitatea Centrului de studii „Bucovina" din Rădăuți cu prof. dr. Dimitrie Vatamaniuc; tableta „Salvați prin iubire" de Marcel Mureșeanu; documentare despre satele Dărmănești, Pătrăuți, Dragomirna, Cașvana, Bălcăuți, Calafindești, Negostina, etc. și o evocare: „Magistrul meu de altădată" semnată de publicistul Kolea Kureliuk. Merită de amintit și studiul „Românii bucovineni din Canada" semnat de prof. Mihai Pînzaru. Ambele numere (nr.1 de 8 pagini, nr.2 de 12 pagini) sunt dense, cuprinzând articole elevate care aduc noutăți culturale și literare în peisajul actual al Bucovinei. Este un merit al unor oameni de suflet — prof. Victor Cozariuc, prof. Kolea Kureliuk și prof. Vichentie Nicolaiciuc — care-și dedică timp și mijloace financiare, fără a fi profesioniști în ale publicisticii, pentru valorificarea moștenirii culturale bucovinene. Aceleași cuvinte de laudă se cuvin aduse și editorului „Basarabia-Bucovina Press" din Rădăuți care a sponsorizat tipărirea periodicelor. Este de așteptat ca asemenea inițiative și entuziaști să fie sprijiniți cel puțin moral din partea oamenilor de cultură bucovineni.*

V.N.

ANALELE BUCOVINEI ȘI BASARABIEI

Publicație a **Institutului Privat Bucovina-Basarabia** din Rădăuți, Secțiunea *Istoria muzicii bucovinene*, tom 2, 1995, ISSN: 1223-9569

Volumul cuprinde sub titlul „Compozitori uitați. Coruri inedite" într-un număr de 150 pagini, *în folio*, sub redacția lui Pavel Delion, partiturile muzicale a numeroși compozitori bucovineni: Tudor Flondor, Adrian Forgaci, Eusebiu Mandicevschi, Gheorghe Mandicevschi, Dionisie Para, Ciprian Porumbescu, Constantin Șandru, Victor Vasilescu, Mihai Verbovschi, Ilarion Verenca, Isidor Vorobchievici, Alexandru Zavulovici. Selecția antologică realizată de P.Delion, pe care noi am editat-o împreună cu Editura „Hyperion" din Chișinău, acoperă un gol în domeniu. Recuperarea creației muzicale a Bucovinei care își revendică un loc în istoria muzicii românești, constituie programul de lucru al colectivului Institutului pentru următorii cinci ani.

Următorul număr din *Anale* (Secțiunea *Istoria muzicii bucovinene*) va fi dedicat lui Tudor Flondor.

ICONAR

Bukovenskii Jurnal, nr. 3-4, 1994

(ISSN: 57707-1013-6)

Începînd din 1991, Universitatea din Cernăuți împreună cu alte societăți cultural-literare editează revista cu titlul de mai sus. În colegiul de redacție, printre alții, sunt și doi romaniști: profesorul Grigore Bostan, membru de onoare al Academiei Române, și Olecsa Romaneț.

Numărul cuprinde poezie, proză și traduceri din literatura italiană, evocări și amintiri din istoria Bucovinei.

În cuprinsul revistei semnează și doi scriitori suceveni de limbă ucraineană, Iurii Lucan și Ilie Cojocar. Lui Iurii Lucan i se tipărește fragmentul „Noapte fermecată" din romanul „Duelul neterminat". Lui Ilie Cojocar îi apare eseul „Poezia sentimentală și cititorul contemporan", prezentat la omagierea scriitorului clasic ucrainean Silvestru Iaricevski, în mai 1993, la Siret.

Cele 170 de pagini ale periodicului sunt bogat ilustrate cuprinzînd o varietate de tematici.

Pe când traduceri și din literatura română?

Vichentie Nicolaiciuc

Bucovina: sfidare prin lacrimă

(recenzie la volumul *Bucovina - poeme*, Chișinău, 1994, apărut sub egida Institutului Privat Bucovina-Basarabia, Rădăuți)

„Bucovina-blânda-lina-/ plânge Bucovina" este formula de expresie a întregii culegeri de versuri „Bucovina", apărută recent la Editura U.S., cu concursul Editurii „Spafarii" (Rădăuți). E vorba de o selecție de poeme — fără pretenția de antologie — cu tematica destinului istoric al „țării fagilor" (Vasile Huțan). Dacă e să mai credem vizionarilor secolului XIX, cea mai semnificativă din toate cărțile rămâne a fi totuși aceea care poate servi drept document istoric.Taine afirma chiar că aceasta are și cea mai mare valoare literară. Nu ne propunem să facem incursiuni în fondul estetico-ideatic al plachetei în cauză, pentru a contesta sau a justifica teoria lui Taine. Cu atât mai mult cu cât prefațatorul ei, poetul Leo Butnaru, ne anunță de pe un teren defel neutru că „toate textele inserate aici, pe lângă valoare lor estetică, au și o valoare documentar-istorică".

Semnificativă este, în primul rând, deschiderea culegerii cu poemul lui Mihai Eminescu „La Bucovina" și închiderea (ca să respectăm cuvântul în opoziție) cu „Doina" marelui nostru clasic. („Doamne, fă să reînvie prin El, / Prin steaua poetului / Ucisele noastre iubiri / Și nenuntitele nunți!", spune, undeva pe la mijlocul culegerii, fiul „Țării de Sus", poetul Vasile Levițchi.) Deci: „De la Nistru pân' la Tisa / Tot românul plânsu-mi-s-a..." Invariabila constatare nu numai a volumașului respectiv, dar și a realității din care descinde glasul altui clasic — contemporan nouă — Nicolae Dabija: „Ne amintim mai des de sora noastră / răpită-n zi de pace, nu de luptă, / când sângeră toți pomii sub fereastră, / când ni-i Moldova ca o hartă ruptă".

Din mesajul poemului din care-am citat mai sus ni se relevă spiritul unui neam, căruia i s-a luat totul, cu excepția dreptului la „plânset". Chiar și enunțul „Dar nu-i pierdut nimica întru totul" îl sesizăm printre lacrimi. Astfel încât poetul se vede, într-un anturaj baladesc, pe un vârf de munte, lângă frații săi de condei (Zegrea și Tărâțeanu) bocind „de stârpea românească / a locurilor astea ca o rană", bocind mutește, în limbile bucovineană și moldovenească. Un refugiu pentru moment dintre rândurile celora cărora n-a fost în stare să le impună viziunea, cărora n-a fost în stare să le schimbe nedreapta realitate? Misiune, de altfel, pe care și-o arogă poeții încă de la antica lor origine, fapt pentru care Platon i-a declarat antistatali...

Grafică: RUDOLF RYBICZKA

Culegerea de versuri „Bucovina" sfidează statul în care plâng poeții. Sfidează realitatea în care un popor s-a văzut divizat sub puterea mai multor state. Sfidează până și ...plânsul ...prin atâta plâns: „ — Bat copitele nătânge / — Bucovina plânge" (George Voevidca); „Sub Carpații sfinți de Bucovina / Plânsul ni-i botez și țintirim" (Ilie Tudor Zegrea); „Aceleași râuri plâng și-acum înstrăinarea noastră" (Vasile Huțan) etc.

De o incontestabilă valoare istorică — pe lângă poemele contemporanilor noștri — sunt atât selecțiile din revistele „Junimea literară" (Cernăuți, 1910), „Curentul" (București, 1940), „Bucovina literară" (nr. 63, 1943), cât și cele din volumele semnate de V. Huțan și E. Ar. Zaharia la începutul acestui — încă — secol. În ele se fac trimiteri la trecutul glorios (de menționat în acest context poezia lui George Voevidca dedicată eliberării Bucovinei de către Mareșalul Ion Antonescu), la Ștefan-Voievodul, la Codrii Cosminului, la pământul în care odihnesc strămoșii adevăraților lui stăpâni. O sursă documentară e și poemul „La Fântâna Albă", semnat de Ion Popescu-Sireteanu, în care este evocat masacrul de la 1 aprilie 1941, de lângă granița trasată, la 28 iunie 1940, în preajma satului Fântâna Albă, aflat sub ocupația celor „cu stele roșii pe chipie".

Versurile „Bucovina-blânda-lina- / plânge Bucovina" și „mâine-mâine păgâne — / Până mâine — până mâine — plânge Bucovina" (George Voievidca) nu sunt doar un exercițiu instrumental — procedeu al simbolismului —, nu sunt defel niște... „stafii fără trup", cum ar fi zis Titu Maiorescu.

Silvia CALOIAN

„Literatura și Arta", Chișinău, nr. 20 (2544), 13 mai 1994

ISSN: 1223-9526

Lei 1000